

(טור): ב ו (ו) אגודה של עצים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשמוטו ואינו דומה למסיר שמן מהנר: הגה (ו) ומותר ליקח עץ הדולק מלד זה של מדורה ולהניחו בלד אחר (ח) הואיל ואינו מכין לכיבוי (מרדכי): ג ז (ט) אין סומכין את הקדרה ולא את הדלת בבקעת: הגה (י) אצל מותר לנלות בו (הרי"ף) (יא) וכ"ש שמוטר להסיק בו עץ שאר עצים אע"פ שאינו ראוי להסיק בפני עצמו באר הגולה ו מימרא דרב יהודה קינסא שרי שם כ"ע וכפירוש הרמב"ם בפ"ד. ז משנה שם ל"ז וסיים הרמב"ם שם בפ"ד דלא התירו לטלטל עצים אלא להסקה בלד.

ביאורי הגר"א

שמתו וע' מוס' נשם ר"ח מ"ש על זיעמא: (ו) אגודה כו'. וכן פי' הרי"ף וכן פי' הרא"ש פי' שני נשם הערוך: (ז) ומותר כו'. אע"פ דפסיק רישיה הוא כיון שאינו כיבוי גמור רק דומה לכיבוי וע"ש במרדכי שמתיר אפי' ליקח להאיר רק שבת' שנוון לזכר: (ח) הואיל ואינו כו'. הא מכין אסור דלא כרמב"ם וש"ע שז' דוקא אגודה ועיין במרדכי: (ט) אין סומכין כו'. דלא כסוגיא דפרק כל הכלים דאמר ג"ש היא אלא כמ"ש כאן משום דלא ניתנו עצים כו' ומוקצה הוא לכ"ד. ר"ן. ואסור אפי' זינשטא דלא כמס' ור"ש נשם ר"ח ע"ש וז"ש אצל מותר כו' דלר"ח ינשטא מותר לכ"ד ולמ' אסור לכ"ד: (י) אבל מותר. זינשטא שם: (יא) וכ"ש כו' אע"פ. שם חזי להסיק

ברכת אליהו

כמ"ש כאן משום דלא ניתנו עצים כו' ומוקצה הוא לכ"ד. ר"ן. [דאיתא בביצה לג א: חזרא (ענף עץ שהוא חד כקוץ וראוי לתקעו בצלי כמין שפור ולצלות בו — רש"י) רב נחמן אסר ור"ש שרי ברטיבא כו"ע לא פליגי דאסור (שאינו ראוי לטלטלן אפי' להסקה — רש"י) כי פליגי ביבשתא מאן דאסר אמר לך לא נתנו עצים אלא להסקה ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו איכא דאמרי ביבשתא כו"ע לא פליגי דשרי כי פליגי ברטיבא מאן דאסר דלא חזי להסקה ומאן דשרי אמר לך הא חזי להסיק גדול והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור. וכתב שם הר"ן — על מ"ש „לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה" — פי' שכיון שאין מיוחדין אלא להסקה בלבד תורת כלי עליהם יש להם דין מוקצה לגבי שאר מלאכות ומיהו במידי דאיכא תורת כלי עילויה שרי לאשתמושי ביה אפי' למלאכה שאינה מיוחד לה דהא מסיקין בכלים אע"פ שאין מיוחדים להסקה וסוגיין דהכא מחלפא בהדי סוגיין דפרק כל הכלים (שבת קכד א) דהתם מיייתי מתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת ואמרי' דהיינו טעמא משום דגזרינן יו"ט אטו שבת ומפקי' לה מהלכתא דמוקים לה כב"ש וכדאיתא התם ולא מדכרינן טעמא דלא ניתנו עצים אלא להסקה והכא לא מדכרי' עלה ב"ש וסוגיין דהכא עיקר כשיטת התוס', למה מותר להסתפק „מן הנר הכבה" משום „דכבה והולך", מה מועיל הא „דכבה והולך". הרי בשעה המועטת שדולק האור מחליש, ולשיטת התוס' נצטרך לומר דפירוש „מסתפק מן הנר הכבה", היינו שכבר כבה אבל לפני שכבה לעולם אסור. ולפי"ז נבאר גם את המחלוקת שבין רש"י לרמב"ם לגבי „קנבא": רש"י אינו יכול לפרש כהרמב"ם — שמוטר לשמוט עץ שלא אחזה בו האור, כיון דרש"י סובר דהא דחייב משום מכבה היינו משום שסופו להכבות. א"כ כאן כיון שסופו להדלק, אסור לשמוט עץ מן המדורה אע"פ שעדיין לא הודלק. אבל הרמב"ם שסובר דהא דחייב משום מכבה, היינו משום שמיד בהוצאת הפתילה מחליש האור — כדמשמע מדבריו בהל' שבת פ"ה ה"ב, ע"ש בלח"מ — לכן שפיר מותר להוציא עץ מן המדורה, כיון שעיי"ז אינו מחליש את האש. ומדברי רש"י בשבת כט ב בד"ה שתהא מנטפת משמע נמי דסובר כרא"ש — דהא דהמסתפק מן השמן דחייב, הוא משום שממחר כיבוי, ע"ש.

וראה גם בא"ר אות ט' דביביצה שם מיירי שצריך לאויר שתחתיו. וע"ל סימן שט"ז ס"ג וס"ז. 4 בבאה"ג סק"ו כת': מימרא דרב יהודה קינסא שרי שם כ"ב וכפי' הרמב"ם בפ"ד. והיינו דאיתא בביצה כב א — לפי גירסתנו — : אמר רב קנבא שרי. ורש"י פי': למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם. אבל הרי"ף גרס: אמר רב יהודה וקינסא שרי. וכת' ע"ז הרי"ף: פירוש כגון אבוקה שהיא עשויה מחתיכות עצים קטנים אם נוטל ביו"ט מאותן העצים שלא אחזה בהם האור שרי. וכן פי' הרא"ש שם פ"ב סימן י"ח בפ"י השני בשם הערוך. וזו גם דעת הרמב"ם בפ"ד מהל' יו"ט ה"ג, ובדרך זו נקט המחבר. וע"ל סק"ח. ולעצם מחלוקת רש"י והרמב"ם הנ"ל בגי' ופי' דברי הגמ', אפי' דהרמב"ם ורש"י אולו לשיטתייהו. דאיתא בשבת מד א: ור' אליעזר בר' שמעון אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף ואפי' בשעה שהנר דולק. ופירש"י בוד"ה מן הנר הכבה: דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה. ונראה מדברי רש"י דס"ל כשיטת הרא"ש בביצה פ"ב ס"ז דהא דהמסתפק מן השמן דחייב משום מכבה, היינו משום דממחר כיבוי. ולא כשיטת התוס' בביצה כב א ד"ה והמסתפק דחשיב מכבה משום דמחליש את האור. דאי ס"ל

באר הגולה

ח פי קדרות שלנו
שכל תיקון נגמר

נחנו של יוצרים ולא דמי לקדרה חדשה דאמר ר"ל שם ל"ד סמ"ג והמרדכי ור"י ונ"י.

ביאורי הגר"א

גדול ול"ק חלל אלהים כי חלל לא חללות ועמ"ל: (יג) ויש אוסרין. הרא"ש שם וכו"ל: (יד) אם לא (יב) לדידן. אע"פ שאמרו ל"ד א' המל נקדירה חדשה כו' מ"מ בשלנו מותר דכבר נגמר מיקונו. רי"ז: מדוחק כו'. והביתא הרא"ש צ"ט שם:

ברכת אליהו

רטיבא אסור קיימא שפיר כרב פפא דמוקי הך כב"ש והא דאסר רטיבא לאו משום דסבר כב"ש דלא ניתנו עצים אלא להסקה אלא היכא דחזו להסקה שרו ב"ה לכל דבר. ורטיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר ולא משום מוקצה אלא משום דגזרינן ביו"ט אטו שבת, עכ"ל הרא"ש. וזוהי שיטת ר"ת. אבל הר"ן ס"ל דמ"ש „הלכתא וכו'", לא קאי כפי' הסוגיא דשבת הנ"ל. אלא הא דאסור ברטיבא הוא משום מוקצה. ויבישא שרי דוקא להסיק או לצלות בו משום מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו. אבל לדבר אחר אסור אף ביבשתא משום מוקצה. וז"ש הרמ"א: אבל מותר לצלות בו וכ"ש שמותר להסיק וכו'. והיינו שרק לעשות שפוד מותר, אבל לדבר אחר אסור. וזה דלא כדברי ר"ת, דאילו לר"ת יבשתא מותר לכל דבר ולח אסור לכל דבר.

ומ"ש הרמ"א „אבל מותר לצלות וכו'", זה עפ"י דברי הגמ' שם דביבשתא שרי. וכו"ל.⁶

(יא) שם חזי להיסק גדול ול"ק אלא אלהים כי אבל לא אלצלות ועמ"ל.⁷

(יב) אע"פ שאמרו הכא, בקדה חדשה כו' מ"מ בשלנו מותר דכבר נגמר תקונו. רי"ז.⁸

(יג) הרא"ש שם וכו"ל.⁸

(יד) ירושלמי דמו"ק ר"י בר' ישמעאל אורי מדוחק כו'. והביאו הרא"ש ביו"ט שם.⁸

ולפי"ז גם דברי הרמ"א מיירי בבקעת לחה. ומדבר רבנו נראה שלא למד כן, אלא פ"י שהרמ"א מיירי ביבשה. וזה עפ"י מ"ש הרמ"א בסק"ב — על דברי הרמ"א „לצלות בו" — : היינו בעץ יבש דאמרינן מה לי לצלות בו דהיינו שתוחב בו הבשר מה לי לצלות בגחלתו אבל בעץ לח אסור לצלות בשר כ"ה בגמ' ובפוסקים. והטעם שלדעת המחבר „אין סומכין", כתב הרמ"א בסק"א: דעצים הן מוקצין ביו"ט כמו בשבת אפי' למאן דשרי מוקצה כמ"ש בסי' ש"ח ס"ז דבעצים ואבנים לכו"ע אסור וכו' ולא שרי להשתמש בהם אלא לצורך הסקה, עכ"ל. וגם המשנה ברורה העלה להלכה כדברי הרמ"א, וז"ל בסק"א: דעצים להסקה הן עומדין ולא לדבר אחר ולכן אפילו בבקעת יבשה שנוכחה להסקה אסור לטלטלה לצורך דבר אחר ובכלל מוקצה הוא לזה. ובשער הציון סק"ד צ"י: מ"א וא"ר ובית מאיר והגר"א דלא כט"ז שרצה להעמיד כוונת המחבר על לחה דוקא וכ"מ מרמ"א שסיים אבל לצלות וכו' וזהו ביבשה כדאיתא בגמרא מכלל דברי שאפילו ביבשה אסור. ועד"א ובבירור הלכה כביצה לב ב ציון ז.

7 בסק"ט הבאנו דברי הגמ' בביצה לג א: ...ומאן דשרי אמר לך הא חזי להיסק גדול. ומדקאמר בגמ' שמ"ד שמתיר ברטיבא הוא משום ד„חזי להיסק גדול", ולא קאמר „אלא אלהים כי אבל לא אלצלות", מוכח שבהיסק גדול מותר לכו"ע. ובוה אנן פסקינן שאסור כנ"ל בסק"ט והיינו להסיק בו, אבל לצלות מותר משום מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו, והו"ה שמותר לעשות היסק

משום דאיתא בדוכתא הלכך נקטינן כסוגיין וההיא סוגיא ליתא, עכ"ל. ולפי דעת הר"ן יוצא שאסור אפי' בחזרה יבשתא, דלא כתוס' שם ד"ה והלכתא ורא"ש שם פ"ד סי"ב בשם ר"ת ע"ש. וז"ל הרא"ש שם: והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור פירש רש"י הך הלכתא אליבא דאית ליה מוקצה איקבע ואנן כר"ש דמתיר קיי"ל וה"ר אלפסי שפי' רטיבא אסור משום מוקצה לדידיה נחת דאיהו פסיק לקמן בשלהי מכילתין (סימן י"ד) דקיי"ל כרבי יהודה במוקצה ביו"ט אבל לרש"י קשה דרב אשי יקבע הלכתא בש"ס דלא קיי"ל הכי ופיר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזירה יו"ט אטו שבת כדמסיק בפרק כל הכלים (שבת כד א) ומסיק התם דמתני' דהכא ב"ש היא דפריך מהא דמשילין אהך דאין סומכין ואההיא דאין בין יו"ט לשבת. ומשני רב פפא הא ב"ש הא ב"ה דפליגי גבי אין מוציאין את הקטן לרה"ר ורבי שמעון מתיר בבית הלל. והא דקתני שלא ניתנו עצים אלא להסקה הכי פירושו ובשבת לא חזו להסקה וגזרינן יו"ט אטו שבת, ורב נחמן ורב ששת דפליגי בחזרה. ואפי' מאן דשרי לא שרי אלא משום מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו. ואליבא דת"ק פליגי ולא אליבא דרבי שמעון ולא מוקי פלוגתייהו בפלוגתא דב"ש וב"ה אלא כרב יוסף דמשני התם הא רבי אליעזר והא רבי יהושע ולית להו דיוחיא דהתם וניחא לאוקמינהו כב"ש. ומסקנא דשמעתין והלכתא יבישא שרי

נכון להחמיר. וכן הביא להלכה המשנה ברורה בסק"ב בשם הרמ"א, וז"ל: והו"ה אם שומטו ולקחו משם כדי להאיר לפניו גם כן שרי דהא אינו מכיוון לכיבוד ויש מחמירין בזה ונכון להחמיר. וכעין זה הוסיף הגר"א על דברי רבנו: ודוקא שם דנוטל להאיר ונראה כמסתפק הוא דנהגו לזהר אבל להניח העץ לזוית אחרת שפיר דמי. וראה עוד מש"ש בט"ז ומש"ל בביאורי הגר"א סימן תקי"ד סק"ג ובהערה 1 שם.

ובדעת המחבר — שכתב כאן „אגודה של עצים" — דייק הרמ"א הג"ל: משמע דאם אין אגודין יחד אפי' אותן שאחזה בהן האור מותר לסלקן ודוקא אם העצים גסים אבל אם העצים דקים אסור (ב"י), עכ"ל. ובשער הציון סק"ט הביא שדעת הא"ר שלא לחלק בזה. ובמשנה ברורה שם סק"ט כתב בדעת המחבר: אבל אם אחזה בו האש אסור לסלקן דבזה ממעט האש של אגודה כולה כיון שאגודין יחד אבל אם אין אגודין יחד אפילו אותן שאחזה בהן האש מותר לסלקן וכו'. ובשער הציון סק"ח כתב: כן דקדק ב"י מלשון הרמב"ם ולפי"ז הרמ"א שכתב בסתם את דינו והוא ממרדכי פליג על הרמב"ם וכ"מ בביאור הגר"א אבל בע"ש ונהר שלום כתבו דגם דעת הרמב"ם להחמיר כשאחזו בו האש אפי' בלא אגודה ונקט אגודה לרבותא דאפילו בזה אותו שלא אחזו בו האש שרי, עכ"ל.

6 הט"ז בסק"ד פ"י — שמ"ש המחבר „אין סומכין כו'": — פ"י בבקעת לחה כיון שהיא לחה ואינה ראויה להסקה אסור לטלטלה לצורך שום דבר אבל יבשה שראויה להסקה מותרת לכל דבר.

תקג שלא להכין מיום טוב לחבירו. וכו' ב' סעיפים

באר הגולה

א צריחא צילה י"ז.
ב הגהות מיימוני
גסס סמ"ק.
ג צריחא גס.

א א אסור לאפות (א) או לבשל אוב (ב) לשחוט ביו"ט (ג) לצורך מחר (ד) אפי' הוא שבת (ה) או יום טוב (ו) ואפי' בשני ימים של ר"ה ג אבל ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה

ביאורי הגר"א

כג' שלנו נגמרא: (ו) ואפי' בשני כו'. דמן התורה אינו חלל יום א' שהרי אמר' דעמא אפי' צמי י"ט של ר"ה כחול שזינהו רצון כו' ולא אמר' שהן קדושה אחת חלל לתומרא דומיא דצילה משום דלפעמים היו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אם נאזו מן המנחה ולמעלה והיינו מן הספק חלל

תקג (א) או לבשל. ממש"ש נאמא אמרו כו' וה"ה לכ"ד: (ב) או לשחוט. ממש"ש כ"ה א' נהמה מסוכנת כו' מצע"י: (ג) לצורך מחר. שם לגי' הרי"ף ור"א"ש ורפ"צ כדי שיאמרו כו': (ד) אפי' הוא שבת. כג' הרי"ף ור"א"ש ורפ"צ שם ור"ש י"ט אין י"ט מכן לשבת: (ה) או י"ט.

ברכת אליהו

טו ב — גבי עירוב תבשילין — כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול.

ומ"ש המחבר „אפי' הוא שבת“, הוא כג' הרי"ף והרא"ש שם הנ"ל: אין אופין מיו"ט לשבת. וכמש"ש רפ"ב טו ב: אין אופין מיו"ט לשבת וכו'. וכן בריש יו"ט ב ב איתא: חול מכן לשבת וחול מכן ליו"ט ואין יו"ט מכן לשבת.

ומ"ש המחבר „או יו"ט“, הוא כג' שלנו בגמ' הנ"ל: אין אופין מיו"ט לחבירו. [ובה"ג הל' יו"ט גורס שם יז א: אין אופין מיו"ט לחול וכו'. וכתב שם: וכשם שאין אופין ומבשלין מיו"ט לחול כך אין אופין ומבשלין מיו"ט לחבירו וכו' וכשם שאין אופין ומבשלין מיו"ט לחול כך אין אופין ומבשלין מיו"ט לחבירו וכו'. וכתב שם לפני זה שהטעם הוא „דכתיב והיה ביום הששי והכינו חול מכן לשבת וחול מכן ליו"ט ואין יו"ט מכן ליו"ט ואין יו"ט מכן לשבת ואין שבת מכינה ליו"ט“. וראה גם בשער המלך ה' יו"ט פ"א ה"ד].

(ו) דמן התורה יו"ט אינו אלא יום אחד, שהרי אמרין בביצה

תקג (א) [בריש הסעיף ציין בבאה"ג בסק"א: ברי' ביצה י"ז. דאיתא שם עמוד א': אין אופין מיו"ט לחבירו. ומ"ש המחבר שגם לבשל אסור, למד כן] ממש"ש בהמשך לשון הברייתא: באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד. ומוכח שאסור לבשל לצורך מחר. ומ"ש בגמ' בשר ומים הוא לאו דוקא. והו"ה לכל דבר — שאסור לבשל לצורך מחר. [וע"ל סקי"ג].

(ב) ממש"ש כה א בהמה מסוכנת כו' מבעוד יום'. (ג, ד, ה) [איתא בביצה יז א — עפ"י הגי' שבפנינו: אין אופין מיו"ט לחבירו. ולכאורה י"ל דדוקא ליו"ט חבירו אסור דיו"ט צריך הכנה אבל לחול שרי כמו הכנה בידי שמים כגון ביצה דאסור ביו"ט ושרי בחול — ד"א. ומ"ש המחבר „לצורך מחר“ ומ' שאף אם „מחר“ הוא יום חול אסור, מדכתב להלן „אפילו הוא שבת“, כן הוא] שם בגמ' לגי' הרי"ף ור"א"ש שם פ"ב ס"ט, שגרסו: אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול. הרי דגם מיו"ט לחול אסור. וכמש"ש רפ"ב

גדול — דהיינו עם שאר עצים וכו'. וכמש"ש הר"ן שם — על מ"ש בגמ' שם: והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור — לאו למימרא דרטיבא אסור למיתביה בהיסק גדול אלא לומר דכיון דרטיבא לא חזי אלא ע"י תערובות לא אמר' מה לי לצלות בו מה לי לצלות בתערובת גחלתו כיון שאינו ראוי לצלות בגחלתו בפני עצמו. כדרך שהוא צולה בו לבד.

ומ"ש רבינו „ועמ"א“, היינו שהמ"א בסקי"ג כתב כעין דברינו לעיל, וז"ל: אינו מדוקדק דהא ברישא מיירי דוקא בעץ יבש ואפשר דמ"מ כ"ש הוא דהא סתם עצים עומדים להסקה. וכעין זה כתב גם במשנה ברורה סקי"ג: והנה אף דדין זה איירי בלחים ודינא דצליה איירי ביבשים דוקא וכנ"ל מ"מ שייך בזה כ"ש דיותר מסתבר להתייר בלח בהיסק גדול של שאר יבשים מלהתייר יבש לצלות בו. 8 תנן בביצה לג א: ואין מלבנין את הרעפים לצלות בהן. ושם עמוד ב': מאי קאי עביד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן (אם יוכלו לקבל ליבון הלכך ביו"ט לא דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך — רש"י) ואמר' לה מפני שצריך לחסמן (להקשותם בהסק ראשון הם מתחזקין ומתקשים — רש"י). ואיתא עוד שם לד א: תניא אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה ואחד מביא את המים ואחד נותן בחוכו תבלין ואחד מגיס כולן חייבין וכו' בשלמא כולו קא עבדי מעשה אלא שופת את הקדרה מאי קא עביד אמר רבי שמעון בן לקיש הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה. והא שכתב המחבר „לדין מותר לבשל בקדרות חדשות“, אע"פ שאמרו שם שבקדרה חדשה אסור משום לבון, מ"מ בשלנו מותר דכבר נגמר תיקונם. כ"כ רבינו ירוחם נתיב ד' ח"ב,

1 תנן בביצה כה א: בהמה מסוכנת (שהוא ירא שתמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מתמת הפסדו הוא שוחט — רש"י) לא ישחוט אלא אם כן יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי. ובפנינו ליתא במשנה „מבעוד יום“. אבל כ"ה הגירסא בדפו"י, בר"ח, ברי"ף וברא"ש פ"ג ס"ד. וכ"ה הגי' בפסחים מו ב. ומדבר רבינו נראה שגורס כן גם במשנה בביצה. ודין מסוכנת מובא לעיל בסימן תצ"ח ס"ו. הרי שרק במסוכנת — כדי למנוע הפסד ממונו — התירו אף אם הוא לא צריך לאכלה באותו יום. אבל בסתם בהמה אסור לשחוט לצורך מחר, אף שיש שהות לאכול ממנה כזית צלי באותו יום.

צריכה אלא לחתיכה אחת: הגה (ז) וכל שכן שיכול לשחוט אע"פ שאינו צריך אלא לכזב (סמ"ק) (ח) וכן יכולה

ביאורי הגר"א

אל"כ יש שהם כו' מ"ל וערש"י צפסח"ס מ"ו ז' ד"ה משום הפסד ממנו כו' וכן בגמ' שם ע"ש: (ח) וכן יכולה כו'. למדו ממ"ש י"א ז' מערים ומלח כו' ועמ' שם ד"ה מערים כו' אצל כזר כחז הר"ן שם ונפ"צ דדוקא שם התירו הערמה משום דהפסד נאה לו מחמת שמחת י"ט וכמ"ש שם התירו

נרנז שנים שנאו קודם מנחה היה יום ראשון קדש לצד וכ"ש מתקנת ריב"ז ואילן שלעולם יום ראשון קדש וע' צרש"י ריש י"ט ה' ז' ד"ה מי לא כו' וכ"כ הראב"ד בהשגות פ"ח מה"ע אצל דעת הרמב"ם שם דאפי' לקולא קדושה א' וכ' המ"מ שכ"ד הרשב"א והר"פ: (ז) וכ"ש שיכול כו'. כמ"ש כ"ה א'

ברכת אליהו

ר"ה אע"פ שהן קדושה אחת צריך שיהא העירוב קיים כליל שני ובמקומו לחומרא אמרינן שהן קדושה אחת אבל לקולא לא אמרינן. עכ"ל. ובמ"מ שם כתב: וממ"ש רבינו מפני שהן שתי קדושות ואינן כיום אחד נראה שדעתו שבשני יו"ט של ר"ה שהן כיום אחד נאכל בראשון יוצא עליו בשני ועל זה כתוב בהשגות א"א טעה בזה וכו'. ואני אומר לא טעה רבינו דאם איתא דאמרינן קדושה אחת לחומרא ולא לקולא מאי קא מקשה ר"א לרבנן מנאכל עירובו בראשון שאין יוצא בשני ולימרו ליה אינהו וליטעמין שני יו"ט של ר"ה מאי איכא למימר ולמאי איצטריכו למימר דספוקי מספקא להו וכמ"ש למעלה אלא ודאי כל שהן בקדושה אחת לכל דבריהם הוא ואפי' לרבנן דעד כאן לא מספקא להו לרבנן ונקטי הכא לחומרא והכא לחומרא אלא ביו"ט ושבת אבל בשני יו"ט של ר"ה פשיטא להו דקדושה אחת הן ואפילו לקולא ולזה הסכים הרשב"א ז"ל בספר קצור שלו וכ"כ ר' פנחס הלוי באזהרות שלו ועיקר, עכ"ל המ"מ. ועמ"א סק"א ובמחצית השקל ובסימן תט"ז סק"א ורמב"ם פ"א מהל' יו"ט הכ"ד. (ז) כמ"ש בביצה כה א במשנה: בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי. וכנ"ל בסק"ב. [הרי דדי שיהיה ביכולתו לאכול כזית רק דבמסוכנת א"צ רק שיהיה שהות אף שא"צ לאכול — ד"א]. וערש"י בפסחים מו ב ד"ה משום הפסד ממנו וכו' וכן בגמ' שם ע"ש.

(ח) כ"ה ברבנו ירוחם נתיב ד' ח"ב ובתשו' הרשב"א ח"א סימן תרפ"א ובכ"י. ולמדו כן ממ"ש בביצה יא ב מערים ומלח כו'. דאיתא שם: אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא (לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה ערבה עלי לאכלה היום וחרר ומולחה). [וה"נ כאן שרי להערים ולומר דאינו רוצה כל האכילה מקדירה אחת אלא שרוצה לאכול מכל קדירה מעט — ד"א]. ועתו"ס שם ד"ה מערים כו', שכתבו: וכן רגילין העולם שמערימין [וצולין — הגהות הב"ח] ואוכלין מעט מן התרנגולת ואוכלין הכבד. אבל כבר כתב הר"ן שם ובפ"ב יז ב. דאין ללמוד מהערמה דשם להערמה אחרת. דדוקא שם התירו הערמה, משום דהפסד באה לו מחמת שמחת יו"ט דאל"כ ימנע ולא ישחט כלל ליו"ט. וכמ"ש יא ב: התירו סופן משום תחלתן. אבל בפ"ב יז ב אמרו: מי שהניח עירובי

ו א דבמת אפי' בשני יו"ט של ר"ה יו"ט שני לגבי מת כחול שווינהו רבנן אפילו למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא". וכן נפסק להלן בסימן תקכ"ז ס"ד. הרי שגם בר"ה חלוק יום ב' מיום א' ולא חשיבי ב' הימים כיומא אריכתא. ולא אמרינן שהן — ב' ימים של ר"ה — קדושה אחת אלא לחומרא דומיא דביצה שנולדה ביום הראשון שאסורה גם ביום השני. והטעם — דאמרינן שהן קדושה אחת — הוא משום דלפעמים מצינו ששני הימים היו קודש — שהיו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. כגון אם באו עדי קידוש החודש מן המנחה ולמעלה, וכמ"ש בריש ביצה ה ב. והיינו שנהגו קודש מן הספק. אבל ברוך שנים שבאו העדים קודם מנחה, היה יום ראשון קודש לבד. ולכן אסור לבשל מיו"ט א' ליו"ט ב', שהרי מן התורה רק הראשון קודש והשני חול, ונמצא מבשל מיו"ט לחול. וכ"ש מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך — שיהיו מקבלים עדות החודש כל היום — שלעולם רק יום ראשון קודש, וכמ"ש עמוד א', ודאי שאסור לבשל מיו"ט לחבירו. ועברש"י שם ריש יו"ט ה ב ד"ה מי לא כו'. [דאיתא שם: רבא אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש. וכתב רש"י שם: אע"ג דתקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות יו"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה. הרי דלרבן יוחנן בן זכאי אף אם יבאו עדים מן המנחה ולמעלה דנוהגין אף למחר קודש מ"מ עיקר המועד הוי יום ראשון ומשם מונין — ד"א]. וכ"כ הראב"ד בהשגות פ"ח מהל' עירובין ה"ח. [ויובאו דבריו להלן]. אבל דעת הרמב"ם שם דאפילו לקולא חשבינן ימי ר"ה לקדושה אחת, וכתב המ"מ שכ"ד הרשב"א והר"פ. [וז"ל הרמב"ם שם: המערב לשני ימים טובים של גליות או לשבת ויו"ט אע"פ שהוא עירוב אחד לרוח אחת לשני הימים צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי כליל הראשון וכליל שני כל בין השמשות כיצד הוא עושה מוליכו בעיו"ט או בע"ש ומחשיך עליו ונוטלו בידו ובא לו אם היה ליל יו"ט ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשיך ואוכלו אם היה ליל שבת או מביאו אם היה ליל יו"ט מפני שהן שתי קדושות ואינן כיום אחד כדי שנאמר כליל ראשון קנה העירוב לשני ימים. ובראב"ד שם השיג: טעה בזה שאפילו בשני יו"ט של

1234567

2 בביצה שם הגמ' אומרת שהטעם שמוותר לשחוט בהמה מסוכנת "משום הפסד ממנו". והמשך לשון הגמ': ומשום הפסד ממנו שרינן איסורא דאורייתא א"ל אין משום הפסד ממנו גמר בלבו לאכול כזית וא"א לכזית בשר בלא שחיטה. ורש"י שם כתב: משום הפסד ממנו דידוע הוא שאינו מותר בלא אכילה גמר בלבו

1234567

לנצל הרבה קדרות ולאכול מכל אחת מעט (נ"י ורבינו ירוחם ותשנפת הרש"א) ד (ט) ודוקא קודם אכילה אבל

באר הגולה

ד טור נשם העיטור

ומוס' י"ד.

ביאורי הגר"א

פת ואכיל מעט היום לחינוך ואפילו נזהמה חזיה של ישראל היה אסור אם לא שא"ל לכזית נשר כו' ואע"ג דק"ל הו"ל היינו למלקות אצל איסורא איכא כמ"ש בפסחים שם לדיך היאך אופין מ"ט לשבת כו' ואם איתא לדידיה קשה ל"ל לעירוני תנשילין ואע"ג שאמרו מערים ומלח כו' קודם אכילה משום שמחת י"ט דאל"כ אחי לאמנועי כו'.

סופן משום תחילתן אצל נפ"צ אמרו ונלמד שלא יערים והרא"ש כ' שם טעם אחר ע"ש: (ט) ודוקא כו'. כ"ל מוס' שם ורש"י נפ"ג דפסחים מ"ו נ' ד"ה האופה וע"כ נ"ל כן דאל"כ ל"ל למימר הו"ל ומיקלעי ליה אורחים יאמר הו"ל ואילו רוצה יאכל מעט או יתן מעט לחינוך וכן מי שלא הניח עירוני תנשילין ינצל קדירה גדולה וימלא פורני

ברכת אליהו

ודאי דכה"ג שאצלו הוא לאחר אכילה אף אם ירצה לאכול כזית בשביל שיהיה הבישול לשם יו"ט זה לא חשיב צורך אכילה ולהכי הוצרך הגמ' לומר הו"ל ומקלעי ליה אורחין שהמה לא אכלו עדיין ולדידהו יהיה צורך אכילה — ד"א. וכן איתא בביצה יז א: מי שלא הניח עירוני תנשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין (כדרך שמטמינין תבשיל לשבת — רש"י) לא לו ולא לאחרים. והיינו שלצורך יו"ט מותר לו לבשל. אבל אחרי אכילת סעודת יו"ט אסור לו לבשל וכו'. ואמאי לא נתיר לו לבשל קדירה גדולה וימלא פורני פת ויאכיל מעט היום לחינוך. [כמו שנתיר לו קודם בישול דמותר להרבות בשביל שבת אלא ודאי דהיכא דהאכילה היא בשביל הערמה לא חשיב אכילה — ד"א]. ואפי' בבהמה חזיה של ישראל היה אסור אם לא שא"ל לכזית בשר כו'. ואע"ג דק"ל כרבה דאמרין הו"ל ואילו מקלעי ליה אורחים כמ"ש בסק"א, וא"כ יש להתיר גם לאחר שאכל ביו"ט מטעם הנ"ל. אולם הא דאמרין „הואיל ומיקלעי ליה אורחין חזי ליה“, היינו רק לענין לפטור אותו ממלקות, וכמ"ש רבה דאינו לוקה. אבל איסורא איכא. כמ"ש בפסחים שם לדיך היאך אופין מ"ט לשבת כו' ואם איתא לדידיה קשה ל"ל לעירוני תנשילין. ואע"ג שאמרו בביצה יא ב: רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא. וא"כ הלא גם שם די לו בגרמא הראשונה, ומדוע היה מותר לו למלוח השני. וצ"ל דשם הוי קודם אכילה וחדא חזיא ליה ממש לאכילה, וכיון

תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירונו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא אחרים אופין ומבשילין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים. וכתב הר"ן שם ושם דהכא לא התירו הערמה, משום ד„הכא פשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח עירוני תבשילין“. והרא"ש שם פ"א סט"ז כתב טעם אחר ע"ש.

(ט) בסק"ח הבאנו דברי הגמ' בביצה יא ב לענין הערמה במליחת כמה חתיכות בשר. ומ"ש המחבר „ודוקא כו“, כ"כ תוס' שם ד"ה מערים. וז"ל: ומיהו ה"ר שמואל היה אומר היינו דוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה לא. וכ"כ רש"י בפ"ג דפסחים מו ב ד"ה האופה. דאיתא בגמ' שם: איתמר האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרין הו"ל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרין הו"ל. וכתב רש"י שם: לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לן דלא חזיא ליה מידי האידנא עד אורתא שהוא חול. הרי שלאחר אכילה אסור לאפות — והו"ל לבשל — על סמך שיאמר שיאכל כזית. ולכן בעינן שם טעמא ד„הואיל“. וע"כ צ"ל כן — דלאחר אכילה אסור לבשל ע"י שאומר שאוכל כזית — דאל"כ ל"ל לרבה למימר הו"ל ומיקלעי ליה אורחים לכן אינו לוקה. יאמר הו"ל ואילו רוצה יאכל מעט או יתן מעט לחינוך. [אלא

מביצה כא א גבי קמחא דבני חילא כו'. דין זה הובא להלן בסימן תקנ"ב ס"ב. ושם בט"ז סק"ו האריך בזה. והסיק שאין לסמוך על קולא זו של נתינה לתינוק אלא בכגון זה — של בני החיל — שהוא שעת הדוחק. ושם במשנה ברורה סקט"ו הביא דברי הט"ז. וכתב ע"ז בשער הציון סק"ל: ואף דכמה אחרונים דחו ראיית הט"ז מ"מ אין לדחות דינו מהלכה שכן נמצא בכמה ראשונים עיין בא"ר שהביא כדבריו בי"ט הכל בו וכן מבואר בחידושי הרא"ה וכן בשיטה מקובצת בשם הריטב"א. ומבואר שם בט"ז דפשיטא דלפני האכילה מותר בשביל תינוק, והא דמתירים בשעת הדוחק משום תינוק, היינו לאחר האכילה. ואמנם זו הערמה כמ"ש הט"ז, וכן נראה מדברי הט"ז כאן בסק"ה שהחידוש בענין תינוק הוא משום דלא הוי אכילה אלא רק טעימה. וז"ל: ונראה אפילו בטעימת תינוק שגי בזה וכמ"ש בס' תקנ"ב אי לא קפיד אי יהיבי ריפתא לינוק. וראה גם מ"ש בס' סימן ת"ק סקט"ז ומש"ש בהערה 7. אח"כ ראיתי בחידושי המאירי בביצה כא א שכתב — אהא שאמרו שם „כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי“ — : ואע"ג דרבה גופיה לא שרי משום הו"ל לכתחילה וכו' הו"ל דהכא לא דמי לההיא דלעיל דההיא דלעיל כבר אכל והשתא מיהא בשעת אפיה אינו צריך לאחד מהם אבל הכא צריך הוא לאחד מהם בשעת אפיה לצורך התינוק שאין לו זמן קבוע לאכילתו, וכל הו"ל דבכי האי מותר לכתחילה וכו'. ולפ"ז אזלא קושית הד"א. ד"ל שלתת לתינוק אף לאחר אכילה לא

החילוק בין מסוכנת לבריאה כתב. כן המ"א בסימן תצ"ח סק"ד. וע"ש במ"ב סק"ד ובה"ל ד"ה כדי כו'. וראה גם בשו"ת הריב"ש סימן רנ"ד.

3 ז"ל הרא"ש: רב אדא בר אהבה מערים ומלח להו גרמא גרמא משום דאין עיבוד באוכלין מקל במליחת בשר ואע"ג דל"ל טעמא כלל בשריותא דשמואל שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנא ומשבתת כלל במליחת שאר החתיכות וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה ולמולחה. ומדברי רבנו נראה שמפרש שכונת הרמ"א להתיר „אפילו א"צ לאכול ורק שטועם מעט מכל קדרה כדי שיהיה לו היתר לבשל“ — לשון המשנה ברורה סק"א. ועל מש"ש שזוהי כוונת הרמ"א, כתב בשער הציון סק"ג: כן מוכח מ"א בסימן תקכ"ז סק"ד דזהו כוונת רמ"א כאן וכן משמע מהגר"א כאן ושם דמפרש כן דברי הרמ"א. וע"ל סימן ת"ק ס"ה ומש"ש בהערה 6. 4 הד"א כתב: ומ"ש רבינו או יתן מעט לתינוק לא ידעתי כוונתו דאם מיירי שהתינוק לא אכל עדיין אמאי יהיה אסור דהלא איתא בביצה כא א גבי קמחא דבני חילא חזיא אי יהיבי ליה לינוקא ריפתא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי הרי דשרי לאפות הרבה בשביל חדא דחזי לינוקא ואי מיירי שהתינוק כבר אכל הלא גם בשביל עצמו כשרוצה להערים אסור. ונראה דאישתמיטתיה לד"ה שדברי רבינו כאן הם משו"ת הריב"ש סימן רנ"ד. וגם מ"ש רבנו „או יתן מעט לתינוק“, הוא מדברי הריב"ש הנ"ל. ועל מ"ש הד"א

באר הגולה

ה מרדכי נסס רנני

קולניא והרשנ"ל נחשונה.

אחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל ממנה כזית (י) דהוי הערמה (יא) מיהו אם

ביאורי הגר"א

(י) דהוי הערמה. לשון הגמרא א"ל הערמה גדולה (יא) מיהו כו'. שם י"ו אינע"ל להו מו: (י) דהוי הערמה. לשון הגמרא א"ל הערמה גדולה (יא) מיהו כו'. שם י"ו אינע"ל להו מו:

ברכת אליהו

ובישלה מיו"ט לחבירו ולא קאי אדסמין ליה דמיירי בדין הערמה. ועיין משנה ברורה בסקי"ג ושער הציון ס"ק כ"ה כ"ז. איתא בביצה יז א — לגבי מי שלא הניח עירובי תבשילין — איבעיא להו עבר ואפה מאי כו' ת"ש מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובי הדרשות בידו אכלו עד שלא אפה עד שלא [בשל עד שלא — הגהות הב"ח] הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא

שהראשונה מותרת. הערים ומלח גם שניה. והא דהתירו לו הוא משום שמחת יו"ט, דאל"כ אתי לאימנועי משמחת יו"ט ולא ישחוט כלל ולא יאכל. [משא"כ כאן דמיירי דכבר אכל, תו לא שייך האי טעמא ד, אתי לאימנועי משמחת יו"ט. וע"ל סימן תקי"ב סק"ט].

(י) לשון הגמרא אין לך הערמה גדולה מזו. (יא) [דברי המחבר קאי אריש הסעיף דהיינו שעברה במזיד

שכל ההיתר בשחיטה הוא משום, שא"א לכזית בשר בלא שחיטה", אבל בלא"ה כגון שכבר אכל אסור. ולמה לא נתיר לו על סמך זה שיאכל עוד או יתן לתינוק [וכמש"ל שבתינוק הוי הערמה לא כ"כ נוכח. ומוכח שאחרי אכילה אסור משום הערמה.

ומ"ש רבנו, כמ"ש בפסחים כו", היינו דאיתא שם מו ב: א"ל רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא אמרין הוואיל היאך אופין מיו"ט לשבת א"ל משום עירובי תבשילין ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא וכו'. וכוונת רבנו דמ' מגמ' זו דלרבה מהני עירובי תבשילין. דאי נימא דאמרין, הוואיל ומיקלעי ליה אורחים", וליכא איסור כלל, גם לרבה גופיה קשה ל"ל להצריך עירובי תבשילין, הלא בלא"ה שרי מטעם, הוואיל", ומוכח ש"הוואיל" הוא רק לפטור ממלקות ולא להתיר לכתחלה. והד"א הקשה על דברי רבנו: לא ידעתי מאי קושי' הלא ברפ"ב דביצה איתא הטעם דעירובי תבשילין כדי שיכרוך מנה כו' או שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת כ"ש מיו"ט לחול וא"כ לרבה דאית ליה הוואיל וליכא משום שיאמרו כו' דגם מיו"ט לחול לא הוי רק מדרכין ע"כ דאית ליה טעמא כדי שיכרוך וערו"ה פסחים פ"ג דמפרש דלרבה מיו"ט לשבת שרי לכתחילה והא דנצרך עירובי תבשילין הוא כדי שיכרוך כמ"ש פ"ב דביצה ע"ש, עכ"ל. ונראה שכוונת רבנו היא כמ"ש בשו"ת הריב"ש הנ"ל: ואם היה מותר בשיאכל ממנה מעט מה צורך לומר הוואיל ואי מקלעי אורחין יאמרו הוואיל ואם רצה לאכול מעט או ליתן מעט לתינוק וכן מי שלא הניח עירובי תבשילין יבשל קדרה גדולה ויאפה וימלא פורני פת ויאכיל מעט היום לתינוק אלא שאין מתירין הערמה כזו, עכ"ל. ועל הריב"ש ליתא קושית הד"א, שהריב"ש לא כתב, ל"ל לעירובי תבשילין", אלא כתב: וכן מי שלא הניח עירובי תבשילין וכו'. אולם מלשון רבנו שכתב, ל"ל לעירובי תבשילין", משמע שהראיה היא דלא יצטרך עירובי תבשילין כלל. ועי"ז קשה קושית הד"א. ונראה שרבנו סובר שמשוגיא דפסחים שם מוכח דלרבה כל ההיתר על עצם הדין לאפות מיו"ט לשבת הוא רק מחמת עירובי תבשילין. שרבה הקשה לרב חסדא: היאך אופין מיו"ט לשבת, והשיב לו: משום עירובי תבשילין. ועי"ז הקשה שוב רבה: ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא. ומשמע מסוגיא זו דלא כסוגיא בריש פ"ב דביצה, ודלא כמ"ש הר"ה שהטעם הוא, כדי שיכרוך כו'. אלא לולא עירובי תבשילין היה אסור מפני שאסור לבשל לאותו יום. ואמנם בזה לא פסקין כרבה אלא כרב אשי — כדי שיאמרו מיו"ט לשבת אין אופין ק"ו מיו"ט לחול. וראה ברמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"א שפסק כרב אשי. והמ"מ כתב שם שהרמב"ם פסק כרב אשי נגד רבה משום דהלכה ככתרא. ועמ"ש ע"ז בכיורו הלכה בביצה טו ב ציון א'.

5 בד"א כתב שמ"ש בביאורי הגר"א, "לשון הגמ", הוא ט"ס, וצ"ל: לשון הטור. ויתכן שצ"ל: לשון בעל העיטור. שהטור הביא כן בשם בעל העיטור, וז"ל בעל העיטור הל' יו"ט בקטע הפותח "מחלוקת יי": ומסתברא יום ראשון קודם אכילת שחרית יכול להרבות בבישול כרשב"א אבל לאחר מכאן א"י לבשל כלומר אוכל ממנה כזית ומה שהותיר יהיה לליל שני דאין הערמה גדולה מזו וכו'.

הוי הערמה ניכרת כמו אכילה לגדול לאחר אכילה קבועה, שגדול בדרך כלל אוכל אכילות קבועות ולכן מינכרה ההערמה. אבל תינוק שאין לו כ"כ קביעות באכילה לא הוי כ"כ הערמה ניכרת.

ועל מ"ש רבנו, ואפי' בהמה חציה של ישראל היה אסור אם לא שא"א לכזית בשר כו', כתב הד"א: ואפי' בהמה חציה של ישראל כו' איתא כא א דמותר לשחוט ביו"ט דא"א לכזית בשר בלא שחיטה משמע דבלא"ה היה אסור וכמש"ש בעיסה הנה לדברי רבינו דכאן לא שייך כלל האי אפי' כו' דהלא שם הישראל עדיין לא אכל ואפ"ה אסור מה שיושחט חלק העכו"ם אי לאו טעמא דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ולא דמי למבשל הרבה ביחד דהתבשיל משובח יותר כשיש הרבה בקדירה לכן נראה יותר דדברי רבינו אלו צ"ל בס"ק הקודם ראייה לדעת הר"ן דאסור לבשל הרבה קדירות ולאכול מכל אחת מעט דכאן לא שייך טעמא דהתבשיל משובח יותר דהלא גם אם יאכל הכל מקדירה אחת יהיה משובח כמו עתה וא"כ בזה יש לאסור כמו בהמה שחציה של ישראל דהיה אסור אי לאו טעמא דא"א לכזית בשר בלא שחיטה וכמ"ש בתוס' פסחים מו ב גבי חלה הוואיל ובצע מכל חדא וחדא דמקשו ג"כ מהא דביצה הנ"ל דבשוחפות ישראל עם עכו"ם אסור ותירצו משום מצות חלה לא גזרו רבנן וא"כ כאן כיון דמכל קדירה אינו ראוי לו אלא מעט וטעמא דלהרבות ויהיה משובח ליכא כלל הכא דכמו כן הוא ראוי כשיבשל הכל בקדירה אחת א"כ יש לאסור כאן בחציה של ישראל, עכ"ל. אמנם המעיין בשו"ת הריב"ש הנ"ל יראה שדברי רבנו בס"ק זה שרינן וקיימין. שהריב"ש שם נשאל, וז"ל: עוד שאלת יו"ט של כ"ה חל להיות ביום ה' והלך ראובן ושחט עגל בן שנתו לחבירו ביום ח' אחרי האכילה מן המנחה ולמעלה ובאו אנשים ולקחו מן הבשר איש ואיש כפי אכלו לצורך מחר וכו' אם יש להפסיק הבשר לבעליו ולאסורו לכל. והשיב הריב"ש, וז"ל: תשובה אם הוא אמת כדברי בעל השור שהיה צריך מן הבשר לכו ביום ואכל ממנו בו ביום ודאי מותר לשחוט אפי' לכתחלה כיון שאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה וכיון ששחט לצורך היום ההוא מותר להערים ולמלוח המותר בו ביום לצורך מחר גרמא גרמא לא כהדיא אלא דרך הערמה שימלח חתיכה אחת לצורך היום ואח"כ ימלך ויניח אותה למחר וישוב למלוח אחרת לצורך היום וכן כלם דמשום שמחת יו"ט התירו לו הערמה זו (ביצה יא ב) כי היכי דלא ליתי לאימנועי משמחת יו"ט שלא ירצה לשחוט בהמה אחת בעד מה שצריך לצורך היום ושיפסיד המותר אבל אם אין צורך ליום כלל שכבר סעד דין ספקו אסור לשחוט לצורך מחר ואע"פ שיאכל ממנה היום מעט אם אין צורך לו הערמה היא זו ולא התירו לשחוט לכתחלה דרך הערמה זו ולא לאפות שא"כ יהא מותר לזמן את הכותי ביו"ט ולבשל לו קדרה גדולה ויתן ממנה מעט לתינוק כמו שמותר למלאת קדרה בשר ואע"פ שאין צריך לכולה מפני שהתבשיל יפה בשעה שהקדרה מלאה בשר וכן למלאת את התנור פת ואפילו בהמה משותפת בין ישראל לכותי באו לאסור אותה משום חלקו של כותי אלא משום שישראל צריך לחלקו ואי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה התירו אבל אם אין הישראל צריך לחלקו ודאי אסור ולא התירו בשיאכל או יתן לתינוק מעט וכו', עכ"ל. הרי ברור שכוונת הריב"ש ורבנו היא

באר הגולה

ו שם נזכרה.

א משנה צ"ה י"ד וכ"ה.

עברה ובשלה (יב) (או שמטה) מותר לאוכלו: ב ו ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד: הגה (יג) אצל צריך להשים הכל אצל האש בפעם אחת אצל אסור להוסיף אם כבר המצית אצל האש דטרחה שלא לצורך הוא (המגיד פ"א):

אוצר החכמה

תקד דין התבלין ב"ט. ובו ד' סעיפים

א א דכין את התבלין כדרך (א) שאם ידוך אותם מבע"י יפיג טעמן (ב) אבל מלח אינו נידוך

ביאורי הגר"א

רש"א חת"ק אלא משום שהפת כו' כמ"ש וע' מ"מ וצ"ח ח"ש כן אצל כו':

1234567

תקד (א) שאם ידוך כו'. כשיטתו נ"מ שאומרים ח"א וח"א כלשונא נחרא וענפי' לסוטה שם על הקנקנמוס: (ב) אבל מלח כו'. כשמואל שם אלא דגם שמואל סבר דמלח נע"י שניו וכמ"ש רב

ור"נ בר יצחק דחאה לפשיטתא ש"מ דס"ל דמותר: (יב) או שחטה. רי"ט קי' רי"ד: (יג) אבל צריך כו'. ערש"י שם ד"ה ממלאה כו' אצל הרש"א כמנ דגני נשר הטעם שיהא שמן הקדרה יותר ולפיכך שם אפי' חת"כ שרי וראיה מפת דק"ל כרש"א ואע"ג שצריך לכל פת רדיה ועריכה ואפיה נפ"ע ומכאן מוכח ג"כ דנמים אסור דע"כ ל"פ

ברכת אליהו

שמעון בן אלעזר. וערש"י שם ד"ה ממלאה אשה כו'. שכתב: דבחד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מילוי. הרי דס"ל דגם בתבשיל אין היתר רק שיהיה בפעם אחת ולא שרי להוסיף. אבל הרשב"א בעבודת הקודש בית מועד שער ב' פרק א' כתב דגבי בשר הטעם שיהא שמן הקדרה יותר. ולפיכך שם אפילו להוסיף חת"כ שרי, משום שע"י כך משביח התבשיל. וראיה מפת דפליג רשב"א את"ק ומתיר גם באפיה למלאות כל התנור. וקיי"ל כרשב"א וכנ"ל. ואע"ג שצריך לכל פת רדיה ועריכה ואפיה בפנ"ע, ולא רודם ועורכם ואופם בפעם אחת, ואפ"ה שרי. והיינו משום שהפת נאפית יפה יותר בזמן שהתנור מלא וכנ"ל. והו"ה בבשר ותבשיל — כיון דע"י שמוסיף משביח התבשיל — מותר אליבא דר' שמעון בן אלעזר דקיי"ל כוותיה. ומכאן מוכח ג"כ דבמים אסור להוסיף, ומותר רק בחד טרחא. דע"כ ל"פ רשב"א את"ק, אלא משום „שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא“, כמ"ש בגמ' והו"ה בבשר וכנ"ל. אבל במים — שאין שום השבחה בריבוי מים — גם לר' שמעון בן אלעזר אסור להוסיף. ועיין מ"מ וב"י. [שהמ"מ בפ"א מהל' יו"ט ה"י כתב: וכתב הרשב"א ובלבד שיתן את הכל קודם שהניח חבית ע"ג האש עכ"ל. והטעם לפי שאין המים טובים יותר כשיש בכלי הרבה. ולפיכך דעתו ז"ל שאסור להוסיף עליהן שלא לצורך אבל מעיקרא חד טרחא הוא ושרי, עכ"ל המ"מ. והב"י הביא דברי המ"מ הנ"ל, וגם ביאר את החילוק הנ"ל בין הטעם של רש"י והרשב"א הנ"ל. והב"ח כתב: ולפי"ז למאי דקיי"ל כרשב"א הכל מותר בין בתבשיל בין בפת ואפשר דאף רש"י סובר כן דאי אפשר להכחיש המפורסם שהתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדרה ומ"ש דבחד טרחא סגי היינו דוקא לת"ק אבל לרשב"א הכל מותר וכך אפשר לפרש לדעת שאר כל הפוסקים ומה שלא הזכירו האי סברא אלא בפת נמשכו אחר לשון הברייתא אבל אה"נ דהו"ה בתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה ומותר אפי' בב' טירחות וכן עיקר, עכ"ל. וזהו שכתב הרמ"א כאן: אבל צריך להשים הכל אצל האש בפעם אחת כו'. [דכתב דוקא במים אבל צריך להשים כו' משמע דבתבשיל שרי גם

יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור (וקס"ד דהו"ה לעבר ואפה — רש"י) אמר רב אשי הערמה קא אמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד בר נחמן בר יצחק אמר הא מני חנניה היא ואליבא דבית שמאי וכו'. והאי בעיא לא איפשיטא שם בגמ'. ונמ"ש המחבר לקולא — ש„מותר לאכלו“, כ"כ המרדכי שם פ"ב סי' תרע"ה והרשב"א בשו"ת ח"ה תשובה ח', וכמ"ש כבאה"ג סק"ה. וטעמם דפסקו הבעיא לקולא הוא משום דספיקא דרבנן לקולא. דמדאורייתא קיי"ל דאמרינן הואיל כרכה [בפסחים מו ב כמ"ש רי"ף והרמב"ם הל' יו"ט פ"ה פט"ו. וראה מ"ש בזה בבירור הלכה ביצה כא א ציון ו"ז]. ועוד דרב אשי ורב נחמן בר יצחק בגמ' הנ"ל דחאוה לפשיטות' ש"מ דס"ל דמותר. [וז"ל הרשב"א שם: ...ולא איפשיט בעיין ורי"ף ז"ל לא פסק בה כלל ומיהו מסתברא דשרי חדא מדדחו לה רב אשי ורב נחמן אלמא הכי ס"ל ועוד דהו"ל ספק בשל סופרים דאי מדברי תורה מישרא שרי דהא איכא הואיל והואיל מדאורייתא הוא והיינו דאמר רבה בפרק אלו עובדין (פסחים מו ב) באופה מיום טוב לחול דאינו לוקה דאמרינן הואיל ואי מקלעי אורחים וכיון שכן בשל סופרים ספקו להקל וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל אע"פ שלא כתב כן בפירוש וכ"כ הרב בעל העיטור במאמרות שחיבר ולזה דעתי נוטה יותר מזה נ"ל להלכה דאפילו היו לו מאכלים אחרים זה מותר, עכ"ל. והב"י הביא דברי הרשב"א הנ"ל. ומש"כ בב"י „רב נחמן ורבה“ זו ט"ס, וצ"ל: רב אשי ורב נחמן. ועיין בבירור הלכה בביצה יז ב ציון ב'.

(יב) כ"כ הריב"ש בשו"ת סימן רנ"ד. (יג) [נאיתא בביצה יז א: ת"ר אין אופין מיו"ט לחבירו באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו ר' שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרבי

באר הגולה

ב שם נגמר כר
כפי' הרי"ף וכ"כ
רמז"ס נפ"ג.

ג משנה שם כ"ג

וכחממס הסממס הפוסקים. ד ה"ה נפ"ג נשם רשנ"ל וכ"כ הרי"ן.

בי"ט ב אלא א"כ הטה המכתשת (ג) או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה שאם שחק המלח מעי"ט לא יפיג טעמו ג ואין שוחקין את הפלפלין (ד) ולא ד את החרדל ברחיים שלהם משום דהוי כעובדין דחול [אלא] דך אותם במדוכה ככל התבלין: הגה (ה) מיהו נוהגין לשנות קלמ

ביאורי הגר"א

משום עונדל דחול דהא פלפלין נידוכין נמי כדרכן כמ"ש בתוספתא והפלפלין כתנלין והביאו הרמ"ש שם ומו' נשנת קמ"א ח' ד"ה הני ואפ"ה נרחים אסור משום עונדין דחול וה"ה למרדל ועמוס' שם ושם והרמ"ש שם: (ה) מיהו נוהגין כו'. עמ"א נשם

אחא ורנ ששת: (ג) או שידוך כו'. כמ"ש שם נמחני' והמלח נפך שאף לנ"ש מותר נכה"ג וכ"ש לנ"ה שמחיר אף נמדוך של עץ: (ד) ולא את החרדל כו'. ר"ל אע"ג שאמרו בירושלמי השום והשחליים והמרדל נידוכין כדרכן מ"מ נרחים אסור

ברכת אליהו

שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח. אלא דגם שמואל סובר דמלח בעי שינוי. וכמש"ש רב אחא רב ששת. [דאיתא שם: א"ל רב אחא ברדלא לבריה כי דייכת אצלי אצלווי ודוך (הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך של אבן ומיהו שנוי זוטא בעי לשנויי — רש"י) רב ששת שמע קל בוכנא (במדוכת מלח — רש"י) אמר האי לאו מגווייה דביתאי הוא (יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שנוי — רש"י) וכו'. וכתב הב"י: ...אית לן למימר דכי א"ר יהודה דאפילו מלח נדוך כדרכו לאו כדרכו לגמרי קאמר אלא לומר דלא בעי שינויא רבה כדמצריך תנא דמתניתין דאפי' לב"ה אסור לדוכה במדוך של אבן דליתא אלא במדוך של אבן נמי שרי ומש"ה קאמר כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח אבל מ"מ מאחר שאינו מפיג טעמו שנוי זוטא מיהא בעי דהיינו דליצלי אצלווי והיינו דקאמר רב אצלי ודוך והיינו נמי עובדא דרב ששת וכ"נ מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ג דכין את התבלין כדרכן שאם ידוך אותם מבערב יפיג טעמן אבל מלח אינו נדוך ביו"ט אא"כ הטה המכתש או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה שאם שחק המלח מעי"ט לא יפיג טעמו ע"כ, עכ"ל. וע"ע מש"ש].

(ג) כמ"ש במתני' בביצה יד א הג"ל בסק"א: בש"א תבלין נדוכין במדוך של עץ (הוא בוכנא ומכין בו במדוכה כדרכו — רש"י) והמלח בפך (במקום שיש מלח גסה בפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה — רש"י) ובעץ הפרור (כף גדולה וכו') דמלח בעי שנוי — רש"י) וב"ה אומרים תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ (שנוי בעי אבל סגי בהאי שנוי זוטא — רש"י). הרי דפך ועץ הפרור קיל יותר ממדוך. ולכן אף לב"ש מותר בכה"ג. וכ"ש לב"ה — שמתירים אף במדוך של עץ אף בלא הטיה — מותר בקערה שהוא פך דא"צ הטיה, דהרי ב"ה באו להוסיף על ב"ש דבמדוך ג"כ שרי.

(ד) ר"ל אע"ג שאמרו בירושלמי דביצה פ"א ה"ט, השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן, מ"מ ברחיים אסור משום עובדא דחול. דהא פלפלין נידוכין נמי כדרכן. כמ"ש בתוספתא שם פ"א ה"ב: והפלפלין הרי הן כתבלין. והביאו הרא"ש שם סכ"א ותוס' בשבת קמא א ד"ה הני. ואפ"ה ברחיים אסור משום עובדין דחול. והו"ה לחרדל אסור

להוסיף אבל לפירש"י ס"ל דבשר ומים שוה דאין מעלה להתבשיל בריבוי אלא הטעם משום דבחד טרחא סגי וא"כ להוסיף אסור ודוקא באפיה מתיר רשב"א ואומר שהפת נאפה יפה כו' בזה הוא דשרי אף דמוסיף טרחה — ד"א].

תקד (א) [בבאה"ג סק"א כתב: משנה ביצה י"ד וכב"ה. והיינו דתנן שם עמוד א': ב"ש אומרים תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ. ובגמ' שם: דכו"ע מיהת מלח בעיא שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי (ללישנא קמא בעי שנוי ללישנא בתרא לא בעי שנוי — רש"י) אי נמי במוריקא (תבלין של מוריקא איכא בינייהו שיש קדרה שמתבלין אותה בכרכום ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעו"י והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי לל"ק לא בעי שינוי — רש"י). ודברי המחבר הם מדברי הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ג ה"ב. ופסק הרמב"ם כלישנא בתרא. וגם מ"ש „שאם ידוך אותם מבעו"י יפיג טעמן“, אתיא כל"ב דגם בידע מאי קדירה בעי לבשולי, יש חילוק בין תבלין למלח, ובמוריקא הדין כמלח. והא דפסק הרמב"ם כל"ב הוא] כשיטתו בכ"מ שאומרים ח"א וח"א פסקינן כלישנא בתרא. ועיין בפ"ה הרמב"ם לסוטה שם על הקנקנתום. [דאיתא בסוטה כ א: תניא רבי יהודה אומר אומר היה ר"מ לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה בלבד (ואפילו בס"ת — רש"י) רבי יעקב אומר משמו חוץ מפרשת סוטה של מקדש. וכתב הרמב"ם בפ"ה המשניות שם יז ב שהלכה היא שרק בפרשת סוטה שבמקדש לא מטילין קנקנתום. וכתב שלכן פסקינן כן, מפני שזה כלישנא בתרא הנ"ל. והיינו שבברייתא הנ"ל המ"ד הראשון סובר שגם בפרשת סוטה שבס"ת לא מטילין קנקנתום, אבל אנן פסקינן כר' יעקב שמוזכר בברייתא שם באחרונה. וסיים הד"א: הרי דנותן כלל דיש לפסוק בכ"מ היכא דליכא כלל יחיד ורבים או כה"ג לפסוק כדבר האחרון שבגמ' ולהכי פוסק גם כאן כח"א שהובא בגמ' באחרונה. ועיין להלן בסק"ב ובבירור הלכה ביצה יד א ציון ד'].]

(ב) כשמואל בביצה יד א. דאיתא שם: אמר רב יהודה אמר

נמדיכת חנלן (הגהות מיימוני פ"ג נשם סמ"ג) וכן ראוי להורות: ב המותר להוליך תבלין ומדוך אצל מדוכה או מדוכה אצלם (ו) אפילו דרך ר"ה אע"פ שהיה אפשר להוליכם מערב יו"ט: ג ז אין כותשין הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השינוי שלה ובא"י אפי' בקטנה אסור וכיון שאין אנו יודעים עכשיו מה נקראת גדולה או קטנה יש לאסור הכל: הנה (ז) ומותר לגרוג גנינה צ"ע על הכלי שהוא מורג מרוץ (ח) מיהו לר"ך שינוי מעט

באר הגולה
ה משנה שם י"א
וכנ"ה.
ו צ"י כמ"ס הר"ן
בדן הולכת הסכין.
ז צריחא וגמרא שם
י"ד.

ביאורי הגר"א

סמ"ג וזה כתב לתוספת טעם אליבא דכ"ע אצל העיקר משום ס' התוס' דפ' כמתני' ופ' צפונותא דר"ה ור"ח לחומרא וכמ"ס הרא"ש שם ונריך ליזהר כו' ואל' צל סופרים כו' וע' הג"א שם ואין לדון כו' ר"ל משום ס' התוס' וכ"כ המוספות נשנת קמ"א א' ד"ה הני ומיהו היכא דידע כו' ונכמ"ג והגהות

סמ"ק כת' במחלה דעת תוס' ואח"כ דעת רב אלפס וכת' זה הטעם שמצינו מ"א משום ס' רב אלפס ע"ש: (ו) אפי' כו' אע"פ כו'. והולאה צא"נ כאל"נ עצמו וכמ"ס נס' תל"ח ס"ז: (ז) ומותר לגרוד. כמו חנלן ומלח נס"א ול"ד לחרדל צריחם ועמ"א: (ח) מיהו כו'. שאין מפיג טעם וכנ"ל

ברכת אליהו

כמאן הלכתא ואין לומר דבשל סופרים הלך אחר המיקל דמר מיקל בחד צד ומר מיקל בחד צד. ועיין בהג"א שם, שכתב: ואין לדון תבלין במדוך שלהם משום עובדין דחול ונהגו העולם להטות המדוך כששוחקים הפילפלין ביו"ט ושמה משום שיהא ניכר שלא לשחוק יותר מצורך. סמ"ג וסמ"ק עכ"ל. ור"ל משום סברת התוס'. וכ"כ התוס' בשבת קמא א ד"ה הני, וז"ל: ומיהו היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אסור במדוך של אבן דלא ידענא כמאן הלכתא ואזלינן לחומרא ולא שייך למימר בשל סופרים הלך אחר המיקל היכא דאם הוא קולא בדבר אחד חומרא הוא בדבר אחר. והסמ"ג והגהות סמ"ק כת' בתחלה דעת תוס' ואח"כ דעת רב אלפס וכת' זה הטעם שמביא מ"א משום ס' רב אלפס, ע"ש.

(ה) עמ"א סק"ד שכתב בשם הסמ"ג שהטעם הוא שמתוך כך יהיו זוכרין שאסור לדון יותר ממה שצריך ליו"ט. וזה כתב לתוספת טעם אליבא דכו"ע. אבל עיקר הטעם הוא משום סברת התוס' דפ' כמתני' ופ' צפונותא דר"ה ור"ח לחומרא. [שבס"א] הבאנו מחלוקת ב"ש וב"ה בביצה ידא. והתוס' שם ד"ה איכא בינייהו פסקו כב"ה דמחלקים בין תבלין למלח דבתבלין נידוכין כדרך אף בשל אבן, ובמלח דוקא בשל עץ ודלא כשמואל הנ"ל בסק"ב, דס"ל דאין חילוק בין תבלין למלח. ובסק"א הבאנו דברי ר"ה ור"ח בגמ' שם אם הטעם שבמלח צריך לשנות משום דאין מפיג טעם או משום שכל הקדרות צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין. והגמ' אמרה שם: איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי. וכתבו התוס' שם: ופסק ר"י שיש לאסור בכל ענין דאזלינן לחומרא אע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל הואיל ולכל אחד ואחד יש קולא וחומרא מכל צד עבדינן לחומרא. ולכן כתב הסמ"ג דנהגו גם בתבלין לשנות והיינו בתבלין שידע מעיו"ט. וכמ"ש הרא"ש שם פ"א הכ"א: וצריך ליזהר שלא לידון תבלין כדרך היכא דידע מאי קדרה בעי לבשולי דלא ידענא

(ו) כמו תבלין ומלח דאיתא בס"א דמותר לדון במדוך שלהם. ולא דמי לחרדל שאמרו שם שאסור לדון ברחיים שלהם. ועמ"א [סק"ז] שביאר הטעם דל"ד לחרדל. וז"ל: ול"ד לחרדל שאסור לשוחקו ברחיים דהתם רגילין לשחוק הרבה ביחד ודמי לעובד דחול אבל כאן אין דרך לגרור אלא מה שצריך לשעתו (ריב"ש), עכ"ל, וע"ע מש"ש. (ח) משום שאין מפיג טעם, וכנ"ל בס"א גבי מלח [דצריך שנוי משום, שאם שחק המלח מעיו"ט לא יפיג טעמו]. והו"ה

הרב אלפא"ס פסק כשמואל דאמר דכל התבלין נידוכין כדרך בלא שום שינוי חוץ ממלח ולפי זה מותר לדון פלפלין וכן כל תבלין אפי' במדוך של אבן ואפילו ידע מעיו"ט דבעי לבשולי ביו"ט קדרה דבעי תבלין אפילו הכי שרי ואפילו הרבה יחד ומיהו לדון פלפלין ברחיים שלהם אסור משום עובדא דחול ונהגו העולם כששוחקין פלפלין ביו"ט במדוך של אבן לעשות שינוי קצת או דרך הטייה או לדון מעט מעט ושמה היינו טעמא משום דמתוך כך הם זכורים שלא לדון יותר מן הצורך ליו"ט והוא ודאי אסור לדון פלפלין הרבה יותר מצורך אע"פ שדכה כולם יחד ואע"ג דשרינן בקדירה אחת לבשל כמה חתיכות אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת התם היינו טעמא משום דבישול אחד לכולם יחד אבל גבי שחיקת פלפלין דבר ידוע הוא שאין כולם נידוכין יחד זה כמו זה הלכך אם היה שוחק פלפלין הרבה ביחד אע"פ שיש צורך למקצתן מ"מ מעדיף שחיקה כשביל אותן שלא לצורך לבד ודבר נראה לעינים הוא כשאדם שוחק פלפלין הרבה יחד כששחק קצת יש בהם מקצתן שחוקין ומקצתן אינם שחוקים עכ"ל. עכ"ל הגהות סמ"ק.

1 דברי רבנו צ"ב. ובפשטות נראה שכוונתו היא שאמנם בהג"א הביא דשמה הטעם, "משום שיהא ניכר שלא לשחוק יותר מצורך", אבל עיקר הטעם שנהגו העולם הוא משום סברת התוס' דאזלינן לחומרא, וכעין המבואר בפנים בדברי המ"א שכתב זה לתוספת טעם. אלא שלפ"ז צ"ע לשון הג"א. שהג"א עצמו כתב, "ושמה כו", ולשון זה מורה לכאורה שזה לא כתוספת טעם. וע"ל סימן תקל"ח סק"ג.

2 בסמ"ג הל' יו"ט מל"ת ע"ה כתב שהלכה כמתני' דמלח צריך לדון במדוך של עץ. והוסיף ע"ז הד"א: וא"כ בתבלין ג"כ יש לשנות היכא דידע כנ"ל. אבל בסמ"ג לא הביא שם דעת רב אלפס וגם לא הביא, "הטעם שמביא המ"א משום סברת רב אלפס". ומה שסיים רבנו ואח"כ דעת רב אלפס וכת' זה הטעם וכו', נראה שכוונתו להגהות סמ"ק. וז"ל הגהות סמ"ק מצוה קצ"ד אות א: בתוספות פירשו כשתי לשונות שבתלמוד להחמיר לאסור היכא דידע או תבלין שאין מפיגין טעמן רק לדון שומין מותר לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי כך פ"י בתוס' בפ"ק דביצה ומיהו בספ'

באר הגולה

ח ה"ה נפ"ד ושכן

נראה מדברי קלח

הנאונים דמחוס

שאמרו שם בגמרא

כ"ט לאו דוקא וה"ה

לכל אדם.

א ממירא דרז חסדא

שנח קמ"ד.

ב ה"ה נפ"ק דליה

וש"פ. ג. סמ"ג נה"ש.

כמו דיכת מלח (ריצ"ש סימן קפ"ד) (ט) וה"ה מלח בלא שינוי משום דאין טחינה באוכלין שהיו טמונין תחלה (מהרי"ל): ד ה מותר אדם למדוד תבלין ליתן בקדירה בשביל שלא יקדיח תבשילו (פי' שלא ישרפנו ויקלקלנו מחמת ריבוי תבלין):

תקה דין החולב בהמה בי"ט. ובו סעיף אחד

א א בהמה (א) שהיא עומדת ב לאכילה ורוצה לחלוב אותה לאכול החלב אם לקדירה שאין בה אוכלין אסור ואם יש בה אוכלין מותר (ב) וכגון שבא החלב לתקנו ג או שיש בה פירורין

ביאורי הגר"א

שם דהוי מפרק ומשום דש משא"כ עומדת לאכילה אוכל מאוכל: (ב) וכגון שבא כו' או כו' אבל כו'. כמ"ש שם משום דמסקה הצא לאוכל לאוכל דמי משא"כ נכה"ג דלא נעי לאוכל וערש"י שם קמ"ד ז' ד"ה לתוך הקדירה כו' וז"ש שמואל שם חולב אדם עו כו' ולא עזו וכן ר"ח אמר סוחט אשכול דוקא לאמרו שם א"ר ירמיה כחנאי המחליק כו' אר"פ דכ"ע כו' וגי' ספרים שלנו וגי' רש"י

גבי מלח: (ט) וה"ה מצות כו'. עיין סימן שכ"א סי"ג נהג"ה ומש"ש:

תקה (א) שהיא עומדת לאכילה. כמו בתרנגולת בריש י"ט ז' א' ד' א' וכמ"ש בספ"ק דשנח עו לחלבה כו' ותרנגולת כו' דאל"כ הוי כבורר אוכל מתוך הפסולת. ר"ן וש"פ ולכאורה תמוה דהא זי"ט מותר ואפילו בשנח נכה"ג מותר אצל כנר פי' נמו

ברכת אליהו

שהוא נולד ודאי כו"ע מודו ביה וכדמוכח בגמ' וכמו שכתבתי בחדושי והכא נולד גמור חשבינן ליה דכיון דתרנגולת עומדת לגדל ביצים יצתה מתורת אוכל לגמרי וביצה שלה אע"פ שהוא אוכל גמור ואפילו חשב לאכלה מע"ש על כרחך נולד הוא ומיתסר [דהשתא הוא דמשוי אוכל] אבל תרנגולת העומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל דאיסורא הוא דרביעא עלייהו כאריה בעלמא הלכך לא מיתסר משום מוקצה אלא היא דאסירא אבל ביצתה דלא נאסרה מעולם שריא והיינו נמי ההיא דחולב אדם עו לתוך הקדירה דבעז העומדת לאכילה עסקינן ומשו"ה (נהי) [נמי אע"ג — הגהות הב"ח] דעז מיתסרא לה מחמת איסורו של שבת חלבה לא נאסר מעולם ונמצאת אומר לפי דרך זה שכל מה שנאסר מחמת איסור בין השמשות מיתסר לכולי יומא אע"פ שתבא לו שעת היתר ואין הכי נמי דלמאן דאית ליה דשבת וי"ט קדושה אחת היא דלא שחיט בשרא ביו"ט שלאחר השבת אלא דאנן לא סבירא לן הכי וחלב וביצה הניתרין היינו משום שלא נאסרו מעולם וזה דרך נכון וברור וכו' עכ"ל]. ולכאורה תמוה דהא ביו"ט מותר לברור אוכל מתוך הפסולת כמ"ש בסימן תק"י ס"ב. ואפי' בשבת נכה"ג — שבורר ביד כדי לאכול מיד — מותר כמ"ש בסימן שי"ט ס"א. אבל כבר פי' בתוס' שם דהוי מפרק ומשום דש משא"כ בעומדת לאכילה אוכל מאוכל. [דאיתא בשבת קמ"ד: חולב אדם עו לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. וכתבו תוס' שם ד"ה חולב: נראה לר"ת דהיינו דווקא ביו"ט דחזיא בהמה לאכילה הוי כמו אוכלה דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה כמו דש חשיבא שהבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת וכן משמע בבה"ג דביו"ט איירי, עכ"ל. וכ"ז בבהמה העומדת לגדל ביצים. משא"כ בבהמה העומדת לאכילה וחולב לתוך כלי שיש בו אוכל שרי, משום דהוי כמפרק אוכל מאוכל דמעיקרא בהמה אוכלא והשתא אוכלא.] (ב) כמ"ש בשבת קמ"ד: אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט

לענין גבינה. כ"כ בשו"ת הריב"ש סימן קפ"ד. וסיים שם: ואם הוא מפיג טעמו א"צ שינוי דומיא דתבלין שנדוכין כדרכן ביו"ט. וגם המשנה ברורה בסקי"ט הביא זה, וכתב: דע"פ רוב אין מפיג טעם ומיהו אם מפיג טעם מותר אפילו בלי שינוי מן הדין אלא דליש נוהגין דלעיל בכל גווני משנין.]

(ט) עיין סימן שכ"א סי"ב. שפסק שם בהג"ה: מותר לפרר לחם לפני התרנגולים דהואיל וכבר נטחן אין לחוש דאין טוחן אחר טוחן. ועיין מש"ש בסקט"ז.

תקה (א) כמו בתרנגולת בריש יו"ט ב. א. דתנן שם: ביצה שנולדה ביו"ט בש"א תאכל וב"ה אומרים לא תאכל. ובגמ' שם: במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דב"ה אוכלא דאפרת (אוכל שנפרד — רש"י) הוא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דב"ה מוקצה היא וכו'. וכן שם ד א איתא: תניא אחרים אומרים משום רבי אליעזר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטה דהיא ואמה שריא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה. וגם עז העומדת לחלבה אסור, וכמ"ש בספ"ק דשבת עז לחלבה כו' ותרנגולת כו' דאל"כ הוי כבורר אוכל מתוך הפסולת ר"ן וש"פ. [דאיתא בשבת י"ט ב: א"ר נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה וכו' רב אסר ושמואל שרי. וכתב הר"ן בריש ביצה: ואיכא למידק דהכא משמע דכיון שהתרנגולת מוקצה אף הביצה נגדרת אחריה ואילו לקמן בשמעתין אקשינן אלא מעתה שבת דעלמא תשתרי והא התם התרנגולת מוקצית מחמת איסור שחיטה ואפ"ה אי לאו משום גזירה הרי שרינן ביצתה ובפרק חבית (קמ"ד ב) נמי הכי משמע דאמרינן התם חולב אדם עז לתוך הקדירה שיש בה אוכל משום דכיון דהוה ליה משקה הבא לאוכל חשיב כאוכל והא עז בשבת מוקצית היא מחמת איסור שחיטה ואפ"ה לא מתסר חלבה משום לתא דידה יש לומר דכי פרכינן הכא מאי טעמייהו דב"ה מוקצה הוא מדין נולד אתינן לה דקס"ד דכל

והחלב נבלע בהם ד אבל החולב כל צאנו לא התיר מפני פרוסה שנותן בכלי: הגה (ג) ונכרי באר הגולה
ד הרי"ז נ"ט נחשונה.

ביאורי הגר"א

ההולך לאיבוד אי מכשיר או לא וכן משקה העומד
לנחתו לאו כאוכל דמי והיה ראוי להכשיר אלא דפליגי
אם מכשיר או לאו אלמא מעט משקה הנא לאוכל
כיון שאין מתערב צאכל לאו כאוכל דמי ועי' תרי"ז
סי' קכ"א ע"ש: (ג) ונכרי החולב בהמה.
העומדת לאכילה או נהמת נכרי דל"ל הכן כמ"ש

ברכת אליהו

משום שהאור שורפו ואינו בא לאוכל, ולכן היה ראוי
להכשיר. אלא דפליגי במשקה ההולך לאיבוד אי מכשיר או
לא. דר' יהודה ס"ל הוכשר, משום דאליביה דוקא משקה הבא
לאוכל חשוב כאוכל. אבל משקה ההולך לאיבוד — שהאש
שורפו ולא נשאר באוכל — לא חשיב כאוכל. ורבנן ס"ל כיון
דעכ"פ המשקה הולך לאיבוד לא חשיב משקה להכשיר. וכן
מ"ש במסקנא דגמ' דפליגי במשקה העומד לצחצחו, הוא ג"כ
לאו כאוכל דמי, ומצד הדין היה ראוי להכשיר. אלא דפליגי
אם מכשיר או לאו. דר"י ס"ל דכיון שאין המשקה עשוי לכונוס
אוכל רק לצחצחו הוי משקה. ורבנן ס"ל דנהי דאינו חשוב
כאוכל, כיון שאינו הולך לאוכל, מ"מ אינו חשוב משקה
להכשיר, כיון שאינו עומד לשתייה אלא לצחצח. אלמא דכל
משקה שאינו עשוי לכונוס המאכל אע"ג דיש בו מעט משקה
הבא לאוכל אך לאו כאוכל דמי, כיון שאינו מתערב באוכל,
[כדחזינן במשקין שמחליק לענבים אי לאו דהוי משקה
שהולך לאיבוד או לצחצח שפיר היה מכשיר גם לרבנן באינו
הולך לתוך האוכל ממש כנ"ל וכ"ש אם יסחוט הרבה ענבים
או יחלוב הרבה עזים בכדי לשתייה החלב ודאי דלא הוי כאוכל
ואסור — ד"א]. ועיין בשו"ת הריב"ש סימן קכ"א עי"ש.
[שכתב ככל דברינו הנ"ל. וז"ל: וקס"ד דרבי ירמיה דפליגי
במשקה הבא לאוכל שת"ק סבר אוכל הוא ולא משקה ומשום
הכי לא הוכשרו הענבים ור"י סבר משקה הוא והוכשרו ורב
פפא דחי ואמר דכו"ע משקה הבא לאוכל אוכל הוא והכא
במשקה העומד לאבוד קא מפלגי וכו' כ"ה גירסת הגאונים
ז"ל ורש"י גריס לאו אוכל הוא ואתיא דרב פפא דלא כהלכתא
דהא קיי"ל כרב ושמואל דאוכל הוא ולכן הסכימו האחרונים
ז"ל שגרסת הגאונים ז"ל עיקר ופירושה דר' ירמיה סלקא
דעתיה שסחיטת הענבים נותנת טעם בפת והוי משקה הבא
לאוכל ופליגי אי אוכל הוא ואינו מכשיר או משקה הוא
ומכשיר ורב פפא ס"ל דאי הוי נותן טעם בפת אוכל הוא ולא
היה מכשיר אלא הכא אין משקה זה נותן טעם בפת כלל אלא
בעוד שהוא לח האור מהבהבו ושורפו ותמצא שאינו בא
לאוכל ואין עושין כן אלא כדי שלא ישרוף האור פני הלחם
ומשום הכי מכשיר אע"פ שהולך לאבוד ומ"ד לא הוכשר
קסבר דכיון שהוא משקה העומד לאבוד לאו משקה הוא כך
פירש הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הוסיף לבאר בטעמ' דמ"ד
לא הוכשר משום דאע"ג דהולך לאבוד לבסוף מ"מ השתא
מחליק הוא בהן את הפת וליפותו הוא דקא עביד הילכך
כמשקה הבא לאוכל דעלמא הוא ואוכל הוא ואינו מכשיר הנה
כבר נראה מבואר שאפילו מעט המשקה הבא לאוכל לאו
אוכל הוא אא"כ מתערב באוכל או נותן בו טעם או שהיה הפת
צריך לו ליפותו ולהחליקו וכו' עכ"ל. ועט"ז סק"ב].
(ג) כבהמה העומדת לאכילה יש להקל ולהתיר החלב

ותוס' דכ"ע כו' לאו אוכל הוא והוא דלא כהלכתא
ודחקו תוס' עצמן שם כד"ה דכ"ע אצל גי' הגאונים
והסכימו הרשב"א שם והאחרונים דכ"ע כו' לאוכל
דמי דס"ד דר' ירמיה שסחיטת הענבים נ"ט נפת
ור"פ ס"ל דאין נ"ט נפת שהאור שורפו ואינו נא
לאוכל לכן היה ראוי להכשיר אלא דפליגי במשקה

אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה
אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה
אבל לא לתוך הקערה. ואמרו שם שהטעם הוא משום דמשקה
הבא לאוכל כאוכל דמי. [ומלשון הבא לאוכל משמע דבא
לתקוני אוכל — ד"א]. משא"כ בכה"ג — דלא בעי לאוכל
— אסור לחלוב. וערש"י שם ד"ה לתוך הקדרה, שכתב: של
תבשיל לתקנו דמוכחא מילתא דלאו למשקה בעי ליה אלא
לאוכל ואין זה דרך פריקתו והוי כמפריד אוכל מאוכל.
[ובד"ה אבל לא לתוך הקערה כתב: דזמנין דלמשקה קאי
ואע"ג דבקערה לא שתי איניש לא מוכחא מילתא ואיכא
איסור]. וזהו שאמר שמואל שם [צ"ל: רב חסדא שם. וכן הוא
בריב"ש שיובא להלן] חולב אדם עז לתוך הקדרה, ונקט "עז"
לשון יחיד ולא נקט "עזיו" לשון רבים. משום דבכה"ג שהם
רבים אסור לחלוב, "מפני פרוסה שנותן בכלי" וכן זהו שרב
חסדא [צ"ל: שמואל, וכן הוא בריב"ש שיובא להלן] אמר
שם: סוחט אדם אשכול. — לשון יחיד — ולא קאמר: סוחט
אדם ענביו. ומ' דוקא לסחוט אחד התירו. ועוד ראייה —
דדוקא משקה שבא לצורך אוכל הוי כאוכל — מהא דאמרו
שם קמה א: אמר רב ירמיה כתנאי המחליק בענבים (נחתום
המחליק פני ככרותיו בענבים שסוחט המשקה על הככר —
רש"י) לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר (האוכל והענבים
הוכשרו — רש"י) מאי לאו בהא קמיפלגי מר סבר משקה
הבא לאוכל (לצורך אוכל כגון שסחטן לשם הפת — רש"י)
אוכל הוא ומר סבר לאו אוכל הוא אמר רב פפא דכולי עלמא
משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא והכא במשקה הבא לאיבוד
קמיפלגי מר סבר משקה הוא ומר סבר לאו משקה הוא
ובפולוגתא דהני תנאי דתניא המפצע בזיתים בידים מסואכות
הוכשר לסופתן במלח לא הוכשר לידע אם הגיעו זיתיו למסוק
אם לאו לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר מאי לאו בהא
קמיפלגי דמ"ס משקה העומד לאיבוד משקה הוא ומר סבר
לאו משקה הוא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הני תנאי
במשקה העומד לאיבוד פליגי והנך תנאי במשקה העומד
לצחצחו קמיפלגי. וגי' ספרים שלנו וגי' רש"י ותוס' שם היא
כנ"ל: דכו"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא וכו'. והוא
דלא כהלכתא. דא"כ הא דשמואל — "סוחט אדם וכו'" והא
דרב חסדא — "חולב אדם וכו'" — דסברי דמשקה הבא
לאוכל כאוכל דמי — אתיא דלא כמאן לפי רב פפא שם.
ודחקו תוס' עצמן שם בד"ה דכו"ע, לגרוס כגי' זו, וז"ל: לא
מצינן למימר דכו"ע אוכל הוא א"כ מ"ט דמ"ד הוכשר. אבל
גי' הגאונים [ראה ברי"ף שם שגר' כן בשם רב האי גאון]
והסכימו הרשב"א שם והאחרונים דגרסינן: דכו"ע משקה
הבא לאוכל כאוכל דמי. והיינו דס"ד דר' ירמיה שסחיטת
הענבים נ"ט נפת. ואת זה דוחה רב פפא, וס"ל דאין נ"ט נפת.

החולב בהמה זיוס טוב וישראל רואהו יש להקל (רש"א בתשובה) אך נהגו בו איסור ואין לשנות מיהו זיוס טוב של גליות מותר זיוס טוב שני (הגהות אשירי ר"ש ב"ה) ואם מותר לומר לנכרי לחלוב בהמתו בשבת ע"ל סימן ש"ה סעיף כ' וע"ל סי' תק"י ס"ה אם מותר להעמיד חלב ולעשות גבינה זיוס טוב:

ביאורי הגר"א

די"ט ואע"ג דפליגי רש"י ותוס' ברפ"ג די"ט ופ' צבי' תקט"ו כחוס' דאסור התו' כח' שם משום שמא יאמר משא"כ כאן דאין לדמותו אלא לנשרו מעצמן וכמש"ש ס"ז. ודברי הג"א ז"ע דחשיב נולד. תומים ורימונים יוכיחו שאסור לסוחטן ואם ילאו מעצמן מותרין במקום דל"ל שמא יסחוט כגון העומדין לאכילה וכן זיתים וענבים שנחרכו מע"ש ואין הטעם דאסור לחלוב לקערה משום נולד אלא משום מפרק וכן סחיטה שאסור צ"ט ושבת וכמ"ש רש"י שם וש"פ ור"ה ממ"ש צריש י"ט משקין שזכו טעמא מאי כו' ואם איתא ל"ל דהא אסור משום נולד ועי' תוס' שם ד"ה גזירה ותימה כו' ע"כ י"ל כו'. וגם משום שהנכרי עשה מלאכה צ"ט דאסור אף במלאכה דרצון כמו מחון לחסום מ"מ כאן שרי לכתולה לומר לו לחלוב:

צבי' תל"ח ס"ג. שמדברי הג"א ספ"ק דבילה מ' שאסור משום דהוי נולד כיון שחלבו לקערה כמ"ש צריש בילה וחלב כו' ואפ"ה לתוך הקערה כו' אע"ג דבשל נכרי לית ביה משום הכן נולד אין חילוק כמ"ש צס"ס תקי"ג ס"ז וסימן תקי"ז ס"א אצל הרש"א מתיר דמוקצה אינו שהרי אף ישראל אפשר שיחלוב ע"י קדירה וכמו בילה דמותר בתרנגולת העומדת לאכילה אם לא משום הכנה דמאתמול גמרה לה משא"כ כאן כיון שגם ישראל יכול לחלוב לתוך הקדירה מוקף הוא ואף שעומדת לחלבה אין הכון בשל נכרי כנ"ל ואין לאסור משום שמא יאמר לחלוב דהא מותר לומר לחלוב משום לער בע"ח ועמ"א ולכן אמר שם צה"ג א"ל ואם חלבו נכרי כו' מותר לער כבילה ח"ש כאן מיהו כו'. וכמ"ש צספ"ג דעירובין ורפ"ק

ברכת אליהו

שבטוכה, גם עתה אין הביצה אסורה. אם לא משום הכנה דמאתמול גמרה לה. [אבל ביו"ט גופא מן הדין שרי כיון דהיה באפשרי לאכול הביצה אין אסור משום נולד — ד"א]. ורק בביצה גזרו יו"ט אחר השבת משום הכנה משא"כ כאן כיון שגם ישראל יכול לחלוב את הבהמה ע"י שיחלוב לתוך קדירה שיש בה אוכלין. א"כ מוכן הוא. לכן גם כשהישראל חולב — אף שאסור לו לחלוב לקערה — החלב שרי. ורק כשהבהמה עומדת לחליבה אסור החלב משום שבאה ממוקצה. אבל בבהמה של נכרי, אף שעומדת לחלבה אין החלב נאסר. דאין הכון בשל נכרי כנ"ל. וא"כ החלב לא בא ממוקצה וגם לא הוי נולד כיון דאפשר בהיתר ע"י שיחלוב לתוך הקדירה, דלא הוי שם משקה עליה. ואין לאסור משום שמא יאמר לנכרי לחלוב בשבילו, דהא מותר לומר לנכרי לחלוב משום צער בעלי חיים. [כמש"ל סימן ש"ה ס"כ וכמש"ש בביאורי הגר"א]. ועמ"א סק"ג [שכתב כדברינו לעיל דלהג"א החלב אסור אפי' כשהבהמה עומדת לאכילה, משום נולד כשאין חולב בקדרה. ולכן כתב המ"א: וצ"ע על הד"מ שכתב ואפשר דבעומדת לאכילה אף הג"א מודה דשרי עכ"ל וזה אינו וצ"ל דחזר רמ"א בו ולכן כתב בשו"ע נהגו בו איסור, עכ"ל המ"א. וע"ע מש"ש וגם מש"ש בענין בהמת נכרי]. ולכן אמר שם בהג"א: ואם חלבו נכרי וישראל רואהו וכו' מותר לערב כביצה. וז"ש כאן הרמ"א: מיהו ביו"ט של גליות מותר ביו"ט שני. והיינו כמו בביצה, וכמ"ש בספ"ג דעירובין ורפ"ק דיו"ט דבכ"ה ג' מותר. [דבעירובין ל"ט ב' איתא: ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דאתציד ביו"ט ראשון של גליות ואשתחית ביו"ט שני רב נחמן ורב חסדא אכלו. ובביצה ד' ב' איתא: שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה. וכמש"ל סימן תקי"ג ס"ה]. ואע"ג דפליגי רש"י ותוס' ברפ"ג דיו"ט. [דאיתא בביצה כד' ב': נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו. וכתב רש"י בד"ה ולערב: והא דקאמר ולערב אסורים

בדיעבד, אף בבהמה של ישראל. [ודוקא ישראל אסור לחלוב בקערה משום דהוי סוחט תולדה דדש אבל בדיעבד או כשחולב העובר כוכבים שרי החלב — ד"א]. או אם חלב הנכרי בהמת נכרי, מותר החלב בדיעבד, אף כשהבהמה עומדת לחליבה, דאין בזה משום איסור מוקצה, דבשל נכרי א"צ הכן, כמ"ש בסימן תצ"ח ס"ג [ועמ"ש"ש בסק"ח ובהערה 2 שם. ועיין גם בסימן ש"י ס"ב ומש"ש בסקי"ג ובהערה שם]. אולם בדין זה יש פלוגתא בין הראשונים: שמדברי הג"א ספ"ק דביצה סימן כ"ה אות ג' מ' שאסור משום דהוי נולד, כיון שחלבו לקערה. וז"ל שם: ואם חלבו נכרי וישראל רואהו והביאו דורון לישראל ביו"ט ראשון בשני ימים טובים של גליות מותר לערב כביצה. והוא אזיל לשיטתיה כמ"ש בריש ביצה שם סימן א': וחלב שנחלב ביו"ט אפי' ממילא אסור ביו"ט לא שנא נחלב לתוך הקדירה ול"ש לתוך הקערה משום נולד. וכן אם נחלב בשבת הסמוך ליו"ט אסור ביו"ט משום הכנה. וההיא דחולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה מיירי בבהמה שלא הקצה לחליבה ועומדת לאכילה דאי בעי שחיט לה ולא חשיב נולד ואפילו הכי לתוך הקערה אסור משום נולד דמעיקרא אוכל והשתא משקה אבל לתוך הקדרה מעיקרא אוכל והשתא אוכל וליכא נולד ושרי ודוקא ביו"ט אבל בשבת בכל ענין אסור, עכ"ל. וכיון דס"ל דבקערה הוי נולד, לכן אסור כאן אפילו בשל נכרי. ואע"ג דבשל נכרי לית ביה משום הכן, אך כיון שאסור משום נולד, אין חילוק בין של ישראל לשל נכרי ובכל גווני אסור. וכמ"ש בס"ס תקי"ג (ס"ז) [ס"ו] ובסימן תקי"ז ס"א דבנולד אין חילוק בין ישראל לנכרי ובכל גווני אסור.

אבל הרשב"א בתשובות ח"ה סי' רכ"ו מתיר, דס"ל דאין החלב אסור משום נולד. דמוקצה אינו שהרי אף ישראל אפשר שיהיה מותר באכילה, ע"י שיחלוב לתוך קדרה שיש בה אוכלין וכמו ביצה. דאיתא בביצה ב' ב' דמותרת בתרנגולת העומדת לאכילה, משום שיכול לשחוט העוף ויאכל הביצה

באר הגולה

תקו דיני לישנה ביו"ט. וכו' ט' סעיפים

א צלה כ"ט כשמואל

א א (א) אין מודדין קמח ביו"ט כדי ללוש אלא יקח באומד הדעת: סגה (ב) ומוטר ליקח קמח מן

ביאורי הגר"א

תקו (א) אין מודדין כו'. כשמואל שם דהלכה למעשה חמי לשמעיעין וע' גרייף ועמ' שם ד"ה עין יפה: (ב) ומותר. ירושלמי דפ"ג דשבת

ברכת אליהו

ג"כ הטעם הוא משום מפרק. וכמ"ש רש"י בשבת שם ד"ה אין סוחטין וש"פ.

וראיה — דאין האיסור משום נולד — ממ"ש בריש יו"ט ג א: משקין שזכו טעמא מאי גזרה שמא יסחוט. הרי דהאיסור במשקין שזכו הוא משום גזירה שמא יסחוט ולא משום נולד. דאם איתא שהאיסור משום נולד, ל"ל טעמא ד"שמא יסחוט". הא אסור משום נולד. ועתו"ס שם ד"ה גזירה. דאיתא שם בגמ' שביצה שנולדה ביו"ט אסורה משום פירות הנושרין. ופירות הנושרין אסורים גזירה שמא יעלה ויתלוש. והתוס' הקשו: ותימה ל"ל האי טעמא דלקמן (כד ב) גבי נכרי שהביא דורון אם יש במינו במחומר אסור פי' רש"י דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא וכן משמע דטעמא משום מוקצה מדמייתי לה גבי ספק מוכן והשתא תרי טעמי למה לי. ות' התוס' באחד התי': ע"כ י"ל דמיירי הכא כגון בחצר דהוי מוכן לעורבים ומוכן לעורבים הוי מוכן לאדם לכך צריך האי טעמא (ר"ל שהאילן עומד בחצר ושם נמצאים עורבים ושאר עופות שהן של בעל הבית ואי בעו העורבים הם אוכלים הפירות מן האילן ולכך הוי נמי מוכן לאדם כדאמרין לקמן דף ו' דמוכן לכלבים הוי מוכן לאדם ולכך לא קאמר הכא טעמא דמוקצה — מהר"ם). והאי תירוץ לא שייך במשקין שזכו. ואם איתא דמשקין שזכו אסורים משום נולד, קשה ל"ל טעמא ד"שמא יסחוט", תיפוק ליה משום נולד. אלא ודאי דבזה ליכא מושם נולד. וה"נ כאן. וגם אין לאסור משום שהנכרי עשה מלאכה ביו"ט — דאסור אף במלאכה דרבנן, כמו אם הביא מחוץ לתחום וכמ"ש בביצה כד ב — דמ"מ כאן שרי לכתחלה לומר לו לחלוב משום צער בעלי חיים וכנ"ל, משא"כ בהביא מחוץ לתחום אסור לומר לנכרי. [ועד"א וט"ז סק"ג].

תקו (א) [בבאה"ג סק"א כתב: ביצה כ"ט כשמואל. דאיתא שם עמוד א': אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח ביו"ט ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור. ואע"ג שהלכה כרב באיסורי, הכא פסקין] כשמואל שם, משום דהלכה למעשה אתא לאשמועינן. וכמ"ש בהמשך לשון הגמ': והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי השתא דאמר שמואל ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן. ופירש"י: והוא שנה במשנתו מותר שמואל בשמעתיה דאמר

בישראל נמי היכא שחולב בהמה העומדת לאכילה לתוך הקערה דאסור משום נולד נימא דמוכן הוא הואיל והיה יכול לחלוב לתוך הקערה אלא ע"כ השתא דחלבו לתוך הקערה שייך שם נולד דמעיקרא אוכל והשתא משקה ה"נ בעכו"ם נימא הכי ואף דמוקצה לא שייך ביה נולד שייך בו כמו שכתב המ"א. ועיין בביאור הגר"א שםסיק ג"כ להקל אבל מטעם אחר שדעתו שם דאין בחולב לתוך הקערה משום נולד היכא דבהמה עומדת לאכילה או כבהמת עכו"ם

בכדי שיעשו הא לאחר כן מותרים אפי' לערב ראשון נמי אע"ג דליל יו"ט שני הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממה נפשך אם הלילה חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול כן דעתי נוטה ויש לי ראיות הרבה מההוא בר טביא דעירובין (לט ב) ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל ד ב) אלמא האחד חול הוא וממה נפשך מותר. והתוס' שם בד"ה ולערב פליגי על רש"י, וכתבו ש"הטעם שמא יאמר לנכרי לך ולקט ומה הטעם אסורים עד מוצאי יו"ט האחרון בכדי שיעשו דאי אמרת דמותרין במוצאי יו"ט ראשון חיישינן שמא יאמר לנכרי ביו"ט ראשון לך והביא כדי לאכול מהם בשני]. ופ' בסי' תקט"ו ס"א בהג"ה כדברי התוס' דאסור גם ביו"ט ב' עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו. וכמ"ש בסק"ז. וכן נפסק שם בסעיף ד' וכמ"ש בסק"ז. וא"כ לכאורה גם כאן היה לרמ"א לאסור, מ"מ כתב הרמ"א "יש להקל", דהא דהתוס' כתבו שם שאסור גם ביו"ט שני, הוא משום שמא יאמר לנכרי להביא ביו"ט א' כדי לאכול ביו"ט שני. משא"כ כאן דאין איסור לומר לנכרי לחלוב, וכמ"ש דמשום צער בעלי חיים מותר לומר לנכרי. יוצא שכאן אין טעם לאסור ביו"ט ב' דמשום נולד ליכא למיחש דמ"מ יום אחד חול וכמ"ש רש"י, ומשום גזירה שמא יאמר לנכרי ליכא וכנ"ל, א"כ אין לנו לדמותו אלא לדין של פירות שנשרו מעצמן. וכמ"ש בס"מ תקט"ו ס"ב דמותרין ביו"ט ב', וכמ"ש בסק"ב. ולכן כתב הרמ"א כאן ד"יש להקל". ודברי הג"א צ"ע דאסור ביו"ט א' משום דחשיב נולד — דמעיקרא הוי אוכל והשתא משקה. ותותים ורמונים יוכיחו שאסור לסוחטין ואם יצאו מעצמן מותרין אף בשבת ויו"ט במקום דליכא למימר שמא יסחוט כגון העומדין לאכילה. [וכמ"ש בשבת קמג ב: תותים שמשך מהן מים ורמונים שמשך מהם יין והכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר. וכמ"ש בס"מ סי' ס"א ועמ"ש בסק"א]. וכן זיתים וענבים שנתרסקו מע"ש אף שיוצאים בשבת אינם אסורים משום נולד. [וכמ"ש בס"מ סי' ס"ב וכמ"ש בסק"ז. וה"נ כאן כיון דליכא גזירה שמא יאמר דהלא שרי משום צער בעלי חיים אה"נ דשרי אפי' ביו"ט א' וליכא משום נולד — ד"א]. ואין הטעם דאסור לחלוב לקערה משום דהחלב נולד, אלא שהחליבה — כשחולב לא לתוך מאכל — אסורה משום מפרק וכמ"ש בסק"א. וכן סחיטה שאסורה ביו"ט ובשבת,

[ונוצר תחמית]

1 בספר פסקי הגר"א כתב שמסקנת רבנו היא להתיר חלב שנחלב ע"י נכרי ביו"ט, ודלא כמ"ש הג"א והמ"א. וגם מדברי המשנה ברורה נראה שלמד שזו מסקנת רבנו. שבסק"י כתב — על דברי הרמ"א שמתיר — : היינו אפי' אם חלבו לקדירה ריקנית דלא מקרי נולד מפני שהישראל עצמו היה מותר לחלוב אותה לקדירה שיש בה אוכלין וע"כ בכלל מוכן הוא [מ"א וש"א] וכו' עכ"ל. ובשעה"צ סק"ח כתב: אף שפירשו כן הרבה אחרונים לא הבינותי א"כ

באר הגולה

ב הא"ש שם.

ג צריחא שם וכת"ק.

הכלי אע"פ שעושה גומא נקמח (ר"ן פ"ק דנילה ופרק מיה): ב ב (ג) אין מרקדין הקמח אפילו על ידי שינויג (ד) אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית מותר אף

ביאורי הגר"א

אלו אמר נקמח יאות ועי' נמו' די"ט ח' א' ד"ה נעפר כו'. ונשנת ל"ט א' ד"ה א"צ כו': (ג) אין מרקדין כו'. עמ"ש נס"י חל"ה ס"צ ואסמכוה אקרא שם ועמ"א וכמ"ש: (ד) אבל אם כו'. שם

הלכה נ' תמן אמרין חמה מותרת תולדות חמה אסורה רבנן דהכא אמרין דין חמה בין תולדות חמה מותרת מחני פליגא על רבנן דהכא לא יטמינה בחול ונאנק דרכים נשניל שחללה שנייא היא שהיא עושה חרין

ברכת אליהו

דשאני בחול ובאבק דרכים שהוא עושה חרין כשמטמין בתוכן והוי כחופר גיסא והלכך מודה ר' יוסי — פנ"מ — אילו אמר בקמח (שנרתח מן החמה — פנ"מ) יאות (שפיר הוה מקשה דליכא למימר טעם איסורא משום חרין דבקמח לא שייך חרין דאינו מתקיים כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים משא"כ בחול ובאבק דרכים שפיר י"ל דאסור משום חרין א"נ דבפירות וקמח לא שייך גומא כ"כ הר"ן — קרבן העדה). ועתו"ס דיו"ט ח א ד"ה בעפר שכתבו שבעפר תיחוח לא שייך גומא, ד"כשמגביה הביצה אז נופל הקרקע ואין ניכר כאן שיש גומא. וכ"ה בתוס' בשבת לט א ד"ה איכא בינייהו כו'. ואותו הטעם הוא גם בקמח — כי "דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים", ואין ניכר כאן שעושה גומא.

(ג) עמ"ש בסימן תצ"ה ס"ב ואסמכוה אקרא שם ועמ"א וכמ"ש. [נשם כתב המחבר: קצירה וטחינה ובצירה וסחיטה וצידה אף על פי שהם מלאכת אוכל נפש אסורם חכמים. ושם בסק"י הבאנו דברי הירושלמי בביצה פ"א ה"י: מנין שאין בוררין ולא מרקדין ר' אחא בשם רשב"ל אומר כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות. ושם בסק"י* כתבנו: ואע"ג דיליף בירושלמי מקרא אסמכתא הוא. וע"ע מש"ש. ועמ"א כאן סק"ב, שכתב: מפני שהיא מלאכה הנעשית לזמן מרובה (ר"ן) ויש"ש כתב כמ"ש התוס' ריש ביצה דכל המלאכות אין מותרות אלא מלישה ואילך. ומ"ש המ"א בשם הר"ן, הוא כמ"ש בסימן תצ"ה סק"ג, ו*. שבכה"ג אסרו חכמים. ובבאה"ג סק"ב ציין לרא"ש. וגם הרא"ש סובר שהאיסור מדרבנן, כמ"ש בסימן תצ"ה סק"י*. ומ"ש המ"א מהיש"ש, "כמ"ש התוס' וכו", כוונתו לדברי התוס' בביצה ג א ד"ה גזרה, וז"ל: ...אך אשר יאכל לכל נפש וסמך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשמור ואילך הם מותרות דהיינו מלישה ואילך אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורין ועוד דבירושלמי יש מיעוט אחר אך שלא לקצור, עכ"ל. ובפשטות מ' מלשון התוס' שסוברים שהאיסור הוא מן התורה. וכ"ה ביש"ש רפ"ג דביצה. וזה כמ"ש בסימן תצ"ה סק"י* בשם הרשב"א. ובמ"א שם סק"ד הביא מהיש"ש ש"פסק כדעת הפוסקים שהם מדאורייתא. וזה כיש"ש הנ"ל].

אסור הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר ואין מורין כן. ועיין ברי"ף שם. [שאחרי שהביא דברי הגמ' הנ"ל, "שמאל הלכה למעשה אתא לאשמועינן" כתב: וכן הילכתא. ומ' שכתב כן — דהלכתא כשמאל משום ד, "שמאל הלכה למעשה אתא לאשמועינן". ועיין תוס' שם עמוד ב' ד"ה שמאל, וז"ל: פירוש דאם יבא שום אדם לשאול לנו כיצד יעשה אומרים לו הוראה לאסור אבל אם אנו רואין שום אדם שנוהג היתר בדבר אין אנו צריכין למחות בו ולפי זה לא פליג שמאל ארב דתורייהו מודו לאסור למעשה מיהו בה"ג פירש ושמאל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ופליג אברייתא ופליג ארב ויש שפוסקין כשמאל ואע"ג דהלכה כרב באסורי מ"מ מדאמר סתמא דהש"ס שמאל הלכה למעשה אתא לאשמועינן משמע דהלכה כותיה. והרא"ש כתב דבזה"ז לד"ה אסור דלא שייך עין יפה].

(ב) תנן בשבת לח ב: אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר לא יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה. ואיתא בירושלמי פ"ג דשבת (ה"ב) [נה"ג] על משנה זו: תמן אמרין חמה מותרת (בבבא אמרין על הא דקתני במתניתין ולא יפקיענה בסודרין דדוקא קתני סודרין דאילו הנצלה בחמה ממש מותרת דמינכרא היא ולא מיחלפא חמה באור — פנ"מ) תולדות חמה אסורה (היינו סודר שהוחם בחמה אסור דגזרינן אטו האור דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו — קרבן העדה) רבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרת מתניתין פליגא על רבנן דהכא לא יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה (דהאין מתרצין להא דתנינן ולא יטמינה בחול וכו') דבשלמא רישא לא קשיא להו ולא יפקיענה בסודרין דמצי לשנויי כי קאמרינן אליבא דר' יוסי היא דקאמרינן דאיהו מתיר אף בתולדת חמה אלא סיפא ולא יטמינה בחול דלא פליג ר' יוסי וא"כ ש"מ דטעמא דר' יוסי דמתיר בסודרין לאו משום דס"ל תולדת חמה מותרת — פנ"מ) שנייא היא שהוא עושה חרין (לעולם רבנן דהכא אליבא דר' יוסי הוא דאמרי דאיהו ס"ל דאף תולדת חמה מותרת הוא דלא פליג בסיפא

1 ז"ל הרא"ש שם פ"ג סט"ו: ואף למתירין היינו דוקא בימיהו שהיו נותנין אחד מכ"ד חלה וטעמא זה לא שייך האידנא ומיהו בפסח שאין לשני יותר מעשרון וגם אין לפחות משיעור חלה אפשר שדומה לנטילת חלה בעין יפה למתירים. וכעין דברי הרא"ש כתבו גם התוס' שם כט ב ד"ה שמאל, המוזכר בפנים. ויתכן שלכן רבנו ציין לרא"ש ולא לתוס' משום שהרא"ש סיים: ומיהו בפסח וכו'. ובתוס' ליתא. והמחבר בסמן תני"ו ס"א סתם כן בדעה הראשונה. ושם בסק"ד הביא רבנו דעת התוס' שגם בפסח יקח מאומד. ועיין היטב מש"ש בהערה 3 וכאן בב"י ובב"ח.

דאין בזה משום מוקצה ורק דאם ישראל החולב יש בו עכ"פ משום מפרק דמעיקרא אוכל והשתא משקה אבל בעכו"ם דלא שייך זה שרי עי"ש. עכ"ל. וראה גם מש"ש בסק"א ובכה"ל ד"ה שהוא. ורבנו הביא בפנים דעת הרשב"א שמתיר חלב של נכרי. וכתבנו שזו דעת הרשב"א בשו"ת ח"ה סי' רכ"ו. ברם מדברי הרשב"א בעבודת הקדש בית מועד שער א' פ"ג מוכח שמחמיר בזה. וראה מ"ש בדעת הרשב"א בב"י כאן. בפ"י רחמים לחיים (לר' חיים פאלאגי) שעל שו"ת הרשב"א שם אות ה'. וגם בשער הציון סק"ג כתב שדעת הרשב"א בעבודת הקדש להחמיר דלא כמ"ש בתשובה.

באר הגולה

ד מעובד לאמורא
שס.

בלא שינוי: הגה (ה) וי"א דמותר ליעול הנזכר או הקיסם בידו (רש"י) אבל יש מחמירין ואוסרין (המגיד פ"ג) (ו) ואם לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאהד (ז) צריך שינוי קצת כגון (ח) על גבי שלחן: הגה (ט) וה"ה דמותר לעשות על ידי נכרי אפילו תחלת הרקדה אם ישנה קצת

ביאורי הגר"א

ע"ג השלמן לרין: (ז) צריך שינוי כו'. אבל נעה"ע ורש"י ורש"י פ' שא"ל שינוי כלל מ"מ: (ח) ע"ג שולחן. ועמו' שס ד"ה אגבא. ואפשר לפרש כו'. וכ"כ הרמב"ם והטור: (ט) וה"ה. מו' שס דש מחמירין ומפרשין אפי' תחלת הרקדה ע"י שינוי

ושון כו': (ה) וי"א דמותר כו' אבל כו'. רש"י שס ד"ה כ"ש כו' וכ"ד הרמב"ם של"ד לשון אגבא הרש"א פי' לדידך דאמרת אין שוין כ"ש דאסור אבל לדידך מותר: (ו) ואם לא כו'. כפי' הרמב"ם דר' יוסף ור"א ל"פ דשינוי אגבא דמהולתא ל"פ אבל

ברכת אליהו

בנהרדעא (שכולן יודעות שמותר — רש"י) דכיתיהו דרב יוסף נהלא קמחא אגבא דמהולתא (באחורי הנפה כדי לשנות — רש"י) א"ל חזי דאנא רפתא מעילתא בעינא (אי את צריכה לשנות דשונין קמח ביו"ט — רש"י) דכיתיהו דרב אשי נהלא קמחא אגבא דפתורא (ופירש"י: אחורי השלחן שיש לו תוך והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי) אמר רב אשי הא דידן ברתיה דרמי בר חמא (זו אשתי ברתיה דרמי בר חמא היא — רש"י) ורמי בר חמא מרא דעובדא (מדקדק במעשיו — רש"י) הוה ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עובדא. ודברי המחבר הם] כפירוש הרא"ש דרב יוסף ורב אשי לא פליגי אהדדי. וגם רב יוסף מצריך שינוי, אלא שסובר דשינוי, „אגבא דמהולתא” — שהוא שינוי גדול — לא צריך, אבל על גב השולחן — שהוא שינוי קל — צריך. [וזהו הרא"ש שם סט"ז: ומה שהביא הרב אלפס הני תרי עובדי אע"ג דלכאורה משמע דפליגי אהדדי רב יוסף לא בעי שינוי ורב אשי בעי שינוי ומסתמא הלכה כרב אשי ולא היה לו להביא עובדא דרב יוסף אומר אני דסבירא דל"פ אהדדי דשינוי אגבא דמהולתא לא בעיא לפי שאינו נרקד יפה והיינו דקאמר לה רב יוסף ריפתא מעליא בעינא ובגבא דמהולתא אין הפת יפה אבל שינוי דאפתורא בעי ודלא כהרמב"ם ז"ל שדימה שניהם יחד שכתב (בפ"ג מהל' יו"ט הי"ד) ואם שינה מותר כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד ע"ג השולחן, עכ"ל הרא"ש]. (ז) אבל בעה"ט וראב"ד ורשב"א פ' שא"צ שינוי כלל. מ"מ.

(ח) [בסק"ו הבאנו דברי הגמ' בביצה כט ב: דכיתיהו דרב אשי נהלא קמחא אגבא דפתורא. ורש"י פי': אחורי השולחן. ועתו"ס שם ד"ה אגבא, שכתבו: ואפשר לפרש ע"ג השלחן ממש וחשיב שנוי לפי שדרך לרקד בעריבה. וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' יו"ט הי"ד והטור. וזוהי גם דעת המחבר. ועמ"א סק"ד].

(ט) תוס' שם דיש מתירין ומפרשין אפילו תחלת הרקדה ע"י שינוי. [איתא בביצה כט ב שמותר לנפות בשינוי וכנ"ל בס"ק ו', ח'. וכתבו ע"י התוס' שם בד"ה אגבא דפתורא: ומ"מ אין להתיר תחלת הרקדה ע"י שנוי דהא אשונין דכרייתא קאי ורשב"ם פי' דע"י שנוי אין לחלק ויש לסמוך עליו לענין

(ד) שם ושון כו'. [ביצה כט ב: תנו רבנן אין שוין קמח ביו"ט (שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו — רש"י) משום רבי פפיס ור' יהודה בן בתירה אמרו שוין ושון שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששונין. ומ"ש בבאה"ג סק"ג „בריייתא שם וכת"ק", כוונתו על הדין שכלא נפל בו צרור וכו' אסור לרקדו שנית — כת"ק. וע"ל סק"ז ובהערה 2].

(ה) ביצה כט ב: תני תנא קמיה דרבינא אין שוין קמח ביו"ט אבל נפל צרור או קיסם בורר בידו א"ל כ"ש דאסור דהוה ליה כבורר. ופירש רש"י שם ד"ה כ"ש דאסור: דמחזי כבורר ובורר אב מלאכה היא כהרקדה והשונה אינו מרקד שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סוכין. ולפי"ז מותר רק בנפל קיסם לנפות פעם שניה, אבל לא לבורר ביד. וכ"ד הראב"ד שבורר ביד לא דמי לשונין — שאסור. [שהראב"ד בפ"ג מהל' יו"ט הי"ד כתב: אני אומר שהלכה כרבי יהודה ורב פפיס שאמרו שוין ואם נפל בו צרור או קיסם אסור ואם שינה מותר עכ"ל. חזו דעת ה"י מחמירין ואוסרין] שהביא כאן הרמ"א. ועמ"א סק"ג. וה"י דמותר וכו' שהביא כאן הרמ"א היא דעת הרשב"א בעבודת הקודש בית מועד שער ראשון פ"ח, וז"ל: נפל צרור או קיסם בתוך הקמח וכו' מותר ליעול ביד שכל שעושה ביד אינו אלא כבורר לאחר יד וכו' עכ"ל]. אבל נראה שהרשב"א פי' לדידך דאמרת אין שוין כ"ש דאסור אבל לדידך מותר. [והיינו שמש"ש בגמ' שא"ל רבינא „כ"ש דאסור דהוה ליה כבורר", היינו לפי דעת התנא דתני קמיה „אין שוין וכו'", והיינו שאף בנפל צרור או קיסם מותר רק ביד ולא „שוין”. וע"ז השיב לו רבינא שכיון שהתנא אוסר לנפות ב„שוין”, כ"ש שאסור לבורר ביד — „דהו"ל בורר”. אבל לדידך שמתירים בנפל צרור או קיסם לנפות ב„שוין” — כדאיתא בבריייתא הנ"ל בסק"ד „ושון שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששוין”, הו"ה שמותר לבורר ביד. וראה בפר"ח אות ב' ובכידור הלכה בביצה שם ציון ג'].

(ו) [איתא בביצה כ"ט ב: דרש רבא בר רב הונא זוטי אפתחא דנהרדעא שוין קמח ביו"ט אמר להו רב נחמן פוקו ואמרו ליה לאבא שקילא טיבותך ושדי אחורי (אין אנו מחזיקין לך טובה בכך נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים — רש"י) פוק חזי כמה מהולתא (נפות — רש"י) הדרן

בעל העיטור בעשרת הדברות מחלוקת י"ב והראב"ד כהשגה על הרמב"ם שם והרשב"א בעבודת הקודש בית מועד שער א' פ"ח פסקו שא"צ שינוי, והביאם המ"מ שם. וטעמם שהם פסקו כרבי פפיס ורבי יהודה בן בתירה שאמרו שוין. וגם מתוך סוגית הגמ' מ' דרבה בר רב הונא זוטי ורב נחמן ורב יוסף כוליהו ס"ל ששוין אפי' בלא שינוי.

2 איתא בביצה כט ב: ת"ר אין שוין קמח ביו"ט (שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שוין דאפשר לו מאתמול — רש"י) משום רבי פפיס ורבי יהודה בן בתירה אמרו שוין וכו'. וקיי"ל כת"ק דאין שוין. מיהו ע"י שינוי מותר כדמוכח בעובדא דכיתיהו דרב אשי שם בגמ', וכנ"ל בסק"ו. זו דעת הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ג הי"ד. אבל

באר הגולה

ה שם נגמרה ל"ו.
ו שם ט' וכאזנה
דשמואל וכדעת רוב
הפוסקים.

(נ"י): ג ה הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה (י) ולהוליכה לכהן (שרי אפילו הפרישה מאתמול) (יא) אבל עיסה שנלושה בעי"ט אסור להפריש ממנה חלה ב"ט: (יב) הגה (יב) אלא אוכל ומשייר קצת ולמחר מפריש מן המשייר חלה ומוחר לאפות הפת על ידי שיאכל ממנו ויפריש אחר כך חלה (נ"י)

ביאורי הגר"א

והר"ה והר"ש דחו ששם נחלם ח"י אצל כהן נחלם ח"ל פליגי כיון שיכול לאכול ואח"כ להפריש והרמב"ם כתב חדא דא"כ הל"ל הלש נח"ל ועוד דתליא בפלוגתא דר"י ורשב"א נשנת קמ"ג נמעלין הואיל ויכול ליתן עיניו כו': (יב) אלא אוכל. וכ"ה בירושלמי הג"מ

וכ"כ הר"ן שיש גורסין כמה מהולמא רקדן בנהרדעא ואע"פ דלא קי"ל כוותיהו מ"מ נכה"ג יש לסמוך עליהו ועמוס' שם: (י) ולהוליכה כו' אפי'. שם י"צ ז': (יא) אבל עיסה כו'. ענה"ג והנה"ה הרי"ף ראה שסוגיא דפ' משילין ל"ד א' כוותיה

ברכת אליהו

עיסה מעי"ט מפריש ממנה חלה ביו"ט (ואע"ג דתנן לקמן (לו ב) אלו הן משום שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא שהיה יכול להפרישה מעי"ט אפי' הכי מפריש שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה ביו"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה — רש"י) אבוה דשמואל אמר אפי' גלגל עיסה מעי"ט אין מפריש ממנה חלה ביו"ט (דלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגל ביו"ט אבל זו היה לו להפריש מערב יו"ט כתרומת דגן ופירות — רש"י). והרי"ף פסק כוותיה והביא ראיה שסוגיא דפ' משילין שם לד א כוותיה. וז"ל הרי"ף: והילכתא כאבוה דשמואל דגרסינן בפרק משילין ולא מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט ואפי' ליתגס לכהן בו ביום והני מילי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסא לאפרושי ממנה חלה מפרישין ויהבינן לכהן, עכ"ל. הרי שלא התירו בעיסה שנילושה מעי"ט לאפרושי ביו"ט. והר"ה והר"ש שם פ"א ס"יג דחו ששם לד א מיירי בחלת א"י שצריך להפריש קודם אכילה, ולכן מיקרי שהעיסה טבולה ואסור להפריש חלה. אבל כאן בחלת חוץ לארץ פליגי, כיון שיכול לאכול ואח"כ להפריש, ולא הוי הפרשה תיקון מלאכה. לכן לא מיקרי שהעיסה טבולה, ואין בה משום דמיחזי כמתקן, כיון שיכול לאכול בלא הפרשה. והרמב"ם כ' חדא דא"כ הול"ל הלש בחו"ל ועוד דתליא בפלוגתא דר"י ורשב"א בשבת קמב במעלין הואיל ויכול ליתן עיניו כו'.

(יב) [היינו בחלת חו"ל — מ"א סק"ז]. וכ"ה בירושלמי דחלה פ"ד ה"ד: רב זעירא רב יהודה בשם שמואל חלת חוץ לארץ ותרומת חוץ לארץ אוכל ואחר כך מפריש. כ"כ הגמ"י בפ"ג מהל' יו"ט ה"ח אות ה', ע"ש. וז"ל: וכתב ראב"ה דלא פליגי רבא ואבוה דשמואל אלא אי מצי להפריש אבל בתקנתא דשמואל דאמר תרומה בחוץ לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש מודו וכן גרסינן בירושלמי מסכת חלה אחלת חו"ל וכן כתבו התוס' ע"ש ע"כ. ודברי הראב"ה הם בהל'

להתיר לשפחה נכרית תחלת הרקדה ע"י שנוי אבל אנו לעצמנו אין לסמוך. וכ"כ הר"ן. ששם בגמ' איתא: דרש רבא בר רב הונא זוטי אפתחא בנהרדעא שוין קמח ביו"ט (דליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמרקד לברור — רש"י) א"ל רב נחמן פוקו ואמרו ליה לאבא שקילא טיבותך ושרי אחורי פוק חזי כמה מהולתא הדרן בנהרדעא. כ"ה הגי' שבפנינו. [ולשון הדרן משמע שכבר נרקד בעי"ט רק דחורין ושוין ביו"ט — ד"א]. וכ"כ הר"ן שיש גורסין: כמה מהולתא רקדן בנהרדעא. וז"ל הר"ן: וגרסינן בגמ' פוק חזי כמה מהולתא רקדן בנהרדעא. ולפי גירסא זו נראה שאפילו רקוד מותר בשינוי וכך העידו בתוס' על רבינו שמואל שהיה מתיר לרקוד בשינוי אבל רש"י ז"ל גורס כמה מהולתא הדרן בנהרדעא כלומר חזרות בעיר כדי לשנות אבל רקוד לעולם אסורה, עכ"ל הר"ן. ואע"פ דלא קי"ל כוותיהו, מ"מ בכה"ג יש לסמוך עליהו. [ונהי דאנן קי"ל דאין שוין קמח ביו"ט וכ"ש הרקדה מ"מ כיון דחזינן דרצתה הגמ' להתיר אפי' תחלת הרקדה ביו"ט א"כ אף לפי המסקנא דמסקינן דאפי' שוין אסור אא"כ ע"י שינוי מ"מ בשינוי מותר אפי' תחלת הרקדה ואמרינן דהאי דרקדו במהולתא היינו ע"ג ושרי אפי' למסקנא — ד"א. זוהי דעת הר"ן שם שהביא שיטת הרשב"ם הנ"ל שמותר ע"י שינוי אפילו ניפוי ראשון]. ועתו"ס שם הנ"ל [שכתבו שאין לסמוך על דעה זו, וכנ"ל. אבל גם התוס' סוברים שע"י נכרי מותר אף ניפוי ראשון בשינוי וכנ"ל. ועט"ז סק"ד].

(י) שם יב ב. [דתנן בכיצה שם: ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וכ"ה מתירין. וכתב הד"א: הרי דב"ה מתירין להוליך לכהן אפי' הורמו מאמש. ועיין ב"י ובירור הלכה בכיצה שם ציון ד'].

(יא) עבאה"ג סק"ו שכתב: שם ט' וכאבוה דשמואל וכדעת רוב הפוסקים. דאיתא בכיצה ח ב. ט א: אמר רבה וכו' גלגל

ונראה שהם מפרשים עובדא דביתיהו דרב אשי — שעשתה שינוי — כמ"ש הר"ן דהחמירה על עצמה, אבל מדינא מותר בלא שינוי. ועיין בירור הלכה בכיצה שם ציונים א', ב', ג'.

3 ז"ל הרמב"ם במלחמות שם על דברי הר"ה: אין משמען של דברים כן דאי הכי הוי ליה למימר גלגל עיסה בחוצה לארץ מדקאמרינן סתם ש"מ דכלל נחלקו ועוד דאי בהא פליגי הא באשלי רבובי תליא דאיפליגו במסכת שבת שר' יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה שיכול ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אף בא להפריש מפריש וחבריו חולקין עליו לומר שאעפ"כ אסור לקרוא שם ונראין נמי הדברים דעד כאן לא אמר רבי יהודה התם אלא משום שאינו קורא שם דמעיקרא תרומה והשתא תרומה אבל

(יג) ואם רוצה יוכל ללוש עוד עיסה אחת ביום טוב ויזכרם יחד ויפרש מאותה עיסה גם על מה שלש מעיי"ט (הגהות מיימוני פ"ג ומרדכי פ' אלו עוצרין ונ"י בשם תוספות פרק קמא דעילה): ד' ז' (יד) המפריש חלה ביו"ט והיא טמאה לא יאפה אותה ולא ישרפנה שאין שורפין קדשים ביו"ט אלא מניחה עד הערב ושורפה: ה' ה' (טו) מותר לעשות ביום טוב פתין גדולים ולא חיישינן שמתוך כך יבא לאפות יותר ממה שצריך: ו' ט' היה לו קמח או עיסה בשותפות עם נכרי (טז) אסור

באר הגולה
ז' נתנאל כמה דלית
לעיל נסי' תנ"ז סעיף
ז'
ח' צריכה צילה כ"ע
וכנ"ה.
ט' מותר דר"ח שם
כ"א.

ביאורי הגר"א

עיסה חלה של נכרים היה מותר לי לאו דאפשר לחלק בלישה משל"כ כאלו וע"ש י"ז ז' א"ר יהודה לא נחלקו ב"ש וצ"ה כו' שמולכין עם כו'. וכ"ש נכה"ג דאפילו אחרים מודי: (יד) המפריש כו'. מתמי פ"ג דפסחים ועין רש"י: (טז) מותר. כפי תוס' שם ד"ה דנפישא כו': (טז) אסור כו'. עמ"ש נסי'

ע"ש וכמס"ש נותן עיניו כו' ואפי' למאן דאמר שם כאלו שא"ל אפילו ליתן עיניו מודה: (יג) ואם רוצה כו'. דמי למ"ש שם ח' ז' ל"ש אלא שאין ס' ונפ"צ מטבילין כו' ע"ג מימיו כו' נדה מערמת כו' וכ"ש כאלו שאין רק מחשבה ומערים. וכמ"ש נפ"ג דפסחים הלש עיסה כו' לא"ל לא מקרא שם כו' ואפי'

ברכת אליהו

כל העיסה בשביל חלק ישראל אי לאו דאפשר לחלק בלישה. משא"כ כאן שע"י פעולה אחת תופרש החלה גם על העיסה שנלושה מעיו"ט. וראה ביו"ד סימן ש"ל ס"א. ועיין בביצה יב ב. דתנן שם: ב"ש אומרים אין מולכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה מתירין. ובגמ' שם: אמר רבי יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שהורמו מעיו"ט שמולכין עם המתנות שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום לא נחלקו אלא להולכין בפני עצמן וכו'. ואיתא שם שאחרים חולקים על רבי יהודה. הרי דלרבי יהודה כיון שעושה הכל בהולכה אחת שרי אפי' לב"ש. אף שאין תועלת בחלק שע"י מולך המתנות שהורמו היום. וכ"ש בכה"ג — שיש תועלת שיהי' מותר לאכול העיסה ביו"ט — שיותר לצרפם יחד, דאפי' אחרים דפליגי אר' יהודה — וס"ל דלהולך אסור — הכא מודו דשרי.

(יד) מתני' פ"ג דפסחים מו א: כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן א"ר יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה. וערש"י שם ד"ה כיצד מפרישין, שכתב: שנשמאת העיסה ושוב אין חלה הניטלת ממנה ראויה לאכילת כהן כיצד מפרישין אותה ביו"ט של פסח הרי אין יכול לאפותה מאחר שאינה ראויה לאכילה ולשהותה לשורפה לערב אי אפשר שלא תחמיץ ולשורפה או להאכילה לכלבים אי אפשר שאין שורפין קדשים ביו"ט. [והוסיף הד"א: והנה בפסח אם עדיין לא הפריש ואפשר לעשות כר"א הלכה כר"א לכל לבוא לידי חימוץ ובכל יו"ט דליכא חשש חימוץ לכו"ע מוטב להניח עד הערב מלאפות ביו"ט ע"י הואיל, עכ"ל. וע"ל סימן תנ"ז ס"ב ומש"ש ובבירור הלכה בפסחים שם ציון ו']. (טו) כפי' תוס' שם ד"ה דנפישא כו'. [בבאדי"ג סק"ח ציין: ברייתא ביצה כ"ב וכב"ה. והיינו דאיתא עמוד ב': ב"ש אומרים אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין וכו' אמר רב ירמיה בר אבא שאלית את רבי ביחוד ומנו רב מאי פת עבה פת מרובה איכא דאמרי אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שאלית את רבי ביחוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה אי נמי באתריה דהאי תנא פת מרובה פת עבה קרו ליה מכדי משום

יו"ט אות תש"ל. וזה כמ"ש בשבת קמב ב: רבי יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה רבי שמעון בן אלעזר אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר. ואפי' למאן דאמר שם, זה רק שם כיון שצריך ליתן עיניו. אבל כאן שא"צ אפי' ליתן עיניו מודה. [ועצם הדין שאוכל ואח"כ מפריש הובא ביו"ד סימן שכ"ג].

(יג) ודמי למ"ש בביצה ח ב: ...אפי' שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביו"ט אמר רבי יוסי בר יאסיניא לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר וכו'. והו"ה כאן אינו מרבה טרחה יותר כשלוקח החלה כשהם מצורפים יחד. ובפ"ב שם יח ב: מטבילין כלי על גב (השקת — רש"י) מימיו לטהרו. וגם שם הטעם דכיון שמותר להשיק המים ביו"ט, ורק הטבלת כלי טמא ביו"ט בפני עצמו אסורה, אך כיון שלא מרבה טרחה בשביל הכלי מותר. ושם יח א: נדה שאין לה בגדים (טהורים להחליף וללבוש אחר טבילתה והיום יו"ט ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה — רש"י) מערמת וטובלת בבגדיה (כשהיא לבושה וסלקא לה טבילה אף לכלים ולא מוכחא מילתא שהיא מתקנת דלטבילת עצמה נכנסה ואדם מותר לטבול כב"ה דנראה כמיקר — רש"י). וכ"ש כאן שאין רק מחשבה ומערים. [והיינו שמותר ע"י הערמה מאחר שאין כאן הערמה במעשה, רק שיש כאן במחשבה שתהיה החלה גם על העיסה השניה]. כ"כ המרדכי בפסחים פ"ג סי' תקצ"ז. וז"ל: ובשעת הפרשה יפריש מאחת על כולן ותפטור את האחרות בצירוף ודמי לשחט בהמה חיה ועוף ונתערב דמן דאם יכול לכסות דמן בדקירה אחת מכסה אף ביו"ט ועוד דכפ"ב דיו"ט אשכחן דרבנן שרו להטביל כלי על גב מימיו לטהרו ועוד נדה מערמת וטובלת בבגדיה וכ"ש בהפרשה שיש להתירו אפי' בגלגל מעיו"ט דאין עושין בהם שום מעשה אלא שמחשב לפטור האחרות אגב המצה המחויבת. וכמ"ש בפ"ג בפסחים מו א במשנה — גבי הלש עיסה ונטמאה — רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה. [וקשה הלא עכ"פ אח"כ יקרא לה שם ואיך מותר לאפות אותה המעט שיפריש חלה אלא ודאי כיון דאופה בסתם וראוי לקחת מעט מכל ככר מותר לאפות המעט בשביל כל הככר כיון דבחדא אפי' אחד טרחה הוא — ד"א]. ואפי' עיסה חציה של נכרי היה מותר לאפות

באר הגולה

י סמ"ק והר"ן
 נפט"ו דשנת נסס
 המוס' מנח"י דהנ"ל
 פת נקיה כו.
 כ הרא"ש שם.
 ל מרדכי נפ"ק
 דנילה.
 מ בית יוסף.
 נ מהר"י אבוהנ נסס
 הרשב"א.
 א גרימל צלה ל"ד.
 ב רמב"ם נפ"ג.
 ג ה"ה נפ"ג.

לאפותה ביום טוב אלא יחלקנה ויאפה את שלו: ז י אם יש לאדם הרבה פת נקיה אינו
 אופה פת אחרת כ אלא אם כן יש לו בני בית שרגיל להאכילם פת הדראה אבל אם יש לו
 פת הדראה הרבה יכול לאפות פת נקיה: ח אסור לעשות שאור ב"ט מ אלא ע"י שינוי
 מפני שהיה אפשר לעשותו מבעוד יום: ט נ (יז) אפילו נשחטה הבהמה מערב יום טוב
 מותר להפריש המתנות ב"ט:

תקז דין אפייה ביו"ט. ובו ז' סעיפים

א א אופין בפורני" (א) דהיינו תנורים שלנו הגדולים ופיהם בצדס (ב) ובלבד שלא תהא
 חדשה ב דחיישי' שמא תפחת ויפסד הלחם וימנע משמחת י"ט (ב*) ומחמין חמין באנטיכי
 (פי' יורה גדולה): ב ג (ג) אע"פ שעצים שנשרו מן הדקל ב"ט או בשבת שלפניו אסור להסיקן

ביאורי הגר"א

תקז (א) דהיינו כו'. רש"י ד"ה פורני כו':
 (ב) ובלבד. גמרא שם וע' מוספות ד"ה ואין כו'.
 ח"ט ונלמד דהיינו נגדולה ועד"מ: (ב*) ומחמין.
 גמרא שם: (ג) אע"פ כו' אם כו'. ר"ל

תנ"ה ס"א נהג"ה: (יז) אפי'. עמ"ל דלא כו'
 ועוד דמפורשות כו' וכ"ה נז"י נסס מהר"א. וגמרא
 ערוכה היא שם י"צ ז' מי קמני כו' ולעולם כו':

ברכת אליהו

דניכרות בפנ"ע, עכ"ל. וכ"ה בב"י בשם מהר"א. וגמרא
 ערוכה היא בכיצה יב ב. דתנן שם: ב"ש אומרים אין מוליכין
 חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו
 מהיום וב"ה מתירין וכו'. ובגמ' שם: קס"ד שהורמו מהיום
 ושנשחטו מהיום ושהורמו מאמש ושנשחטו מאמש וכו' אמר
 רבא מי קתני שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום שהורמו קתני
 ולעולם שחיתתן מאמש. הרי שמפרש רבא שמ"ש במשנה
 „שהורמו מהיום“, מיירי שנשחטו מאמש, ואפ"ה מותר
 להרים ביו"ט. [ועד"א].

תקז (א) רש"י ד"ה פורני כו'. [בבאה"ג סק"א ציין:
 ברייתא ביצה ל"ד. והיינו דאיתא שם עמוד א': ואין אופין
 בפורני חדשה שמא תפחת. ומ"ש המחבר „דהיינו תנורים
 שלנו ופיהם בצדס“, הוא מפירש"י שם ד"ה פורני כו': הן
 תנורים שלנו הגדולים ופיהם בצדס וכו'. וכד"ה שמא תפחת
 כתב: ע"י שתדשה היא וכו'. הרי שלא בחדשה מותר. ועיין
 סק"ב ובכירור הלכה בכיצה שם ציון כ'.

(ב) גמ' בכיצה ל"ד א הנ"ל בסק"א: ואין אופין בפורני חדשה
 שמא תפחת. ועתו"ס ד"ה ואין, שכתבו: וא"ת והא אמרינן
 לעיל ואם בשביל לאפות מותר וי"ל דהכא שאני בפורני שהוא
 גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת. וזהו שאמר המחבר: ובלבד
 שלא תהא חדשה. דהיינו בגדולה וכמו שהזכיר המחבר
 מקודם: הגדולים. משא"כ בתנורים קטנים. ועבד"מ.

(ב*) גמ' שם [בכיצה ל"ד א: ומחמין חמין באנטיכי. ועב"י,
 ט"ז סק"א ומשנה ברורה סק"ד].

(ג) [מ"ש המחבר ש, אסור להסיקן] היינו בין ביו"ט ובין
 בשבת. ומה שסיים המחבר „אם נשרו ביו"ט וכו' מרבה

דקטרח טרחא דלא צריך הוא וכו'. ופירש"י שהטעם שב"ה
 מתירין הוא משום „שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא“.
 וכרשב"א שם יז א: ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת
 נאפת יפה בזמן שהתנור מלא. ולפירש"י „פת מרובה“ היינו
 שאופה פתים יותר מכדי צרכו. והמחבר שכתב „פתיו גדולים
 וכו'“, הוא כפי' התוס' שם. שהתוס' שם דחו פירש"י, וכתבו:
 נראה לי דפת מרובה דקאמר [לאו ביותר מכדי צורכו קאמר
 אלא — גי' מהרש"ל] היינו פתים גדולים ביותר ועושה
 לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך, עכ"ל. הרי שהתוס' פי'
 ש „פת מרובה“ היינו „לעשות ביו"ט פתין גדולים“. והתוס'
 שם סיימו: והא דקאמר בסמוך משום דקא טרח טרחא דלא
 צריך ה"ק מתוך שעושה ככרות גדולות אתי למעבד יותר
 מצורך יו"ט. והיינו דבהא לא חיישינן שמא יבוא לאפות
 ככרות יותר מכדי צורך יו"ט. וזהו שסיים המחבר: ולא
 חיישינן שמתוך כך יבא לאפות יותר ממה שצריך. וע"ל סימן
 ת"ס ס"ה ומש"ש בסק"ז].

(טז) [בדפוס השו"ע צוין ס"ק זה על דברי המחבר בס"י:
 היה לו קמח או עיסה בשותפות עם נכרי אסור וכו'. וכתב
 הד"א שזו ט"ס, וצ"ל על מ"ש המחבר בס"ח: אסור לעשות
 שאור ביו"ט אלא ע"י שינוי מפני שהיה אפשר לעשותו
 מבעוד יום]. עמ"ש בסימן תצ"ה ס"א בהג"ה. [ששם נפסק:
 ויש מחמירין אפי' באוכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל
 אם עשאו מעיו"ט מיהו אם לא עשאו מעיו"ט ויש בו צורך
 יו"ט מותר לעשותו ע"י שינוי. ועמ"ש"ש בס"ק ד', ה'].

(יז) עמ"א סק"יז, שכתב: דלא טבלין וא"כ אינו מתקן כלום
 [ועוד — גי' הגר"א והלבושי שרד] דמפורשות ועומדות הן

ביור"ד סימן צ"ז וע"ש, עכ"ל. והמ"א הביא דברי הד"מ. וע"ע
 מש"ש במ"א ובמשנה ברורה סק"ג. ובמאמר מרדכי סק"א כתב על
 דברי הד"מ: ולענ"ד יש לפקפק בראיה זו שהרי מבואר מדברי רבינו
 הטור ז"ל שם דמיירי בתנור המיטלטל והאי פשיטא דקטן הוא

ז"ל הד"מ סק"א: ונ"ל דאע"ג דאין אנו בקיאים איזה קרוי גדול
 או קטן ולכן כולם אסורות וכמ"ש הטור לעיל ס"ס תק"ד לענין
 מדוכה מ"מ מאחר שכתב רבינו לקמן סימן זה דמותר להסיק תנור
 חדש ש"מ דסתם תנורים שלנו אינם נקראים גדולים וכן נחבאר

ד אם נשרו ביו"ט בתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכנים: (ד) (שלא יהיו עני אסור ניכרים) (ו) (פ"ק דצ"ה) ומבטלן (ה) ובלבד שלא יגע בהם עד שיתבטלו ברובה (ו) אבל אם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן ביום טוב שלאחריו אפילו על ידי ביטול ברוב: ג ו אסור ליקח עץ

באר הגולה
ד מהא דר' מתנה
שם ד'
ה טור בשם אש"י
הר' יחיאל
ו מ"מ דר"ה שם ל"ג

ביאורי הגר"א

כ"ו. שם והא קא ק"ו. ה"מ גדאורייתא כ"ו ועמ' שם כ"ו ב' ד"ה והיה. אך תימא כ"ו חבל הר"ן כתב דאף כה"ג אינה מדאורייתא חלל צניעה דוקא

דוקא צ"ט כמ"ש למטה חבל א"ס כ"ו: (ד) שלא יהיו. פרש"י בחולין צ"ט ב' ד"ה וליבטיל כ"ו: (ה) ובלבד. ריש יו"ט שם: (ו) אבל אם

ברכת אליהו

שיתבטלו ברוב. דאסור משום נולד — ד"א. וכמש"ש ד ב: והא קא מהפך באיסורא. ועיין במשנה ברורה ס"ק י'. י"א ובבירור הלכה בביצה שם ציון א"ב].
(ו) איתא בביצה ד ב: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה הני מילי בדאורייתא אבל כדרכן מבטלין. וא"כ בנפלו בתנור בשבת אסור ביו"ט מדאורייתא משום הכנה. ובאיסור מדאורייתא אין מבטלין איסור לכתחלה. ועמ' שם ב ב ד"ה והיה, שכתבו: אך תימא הואיל והכנה מדאורייתא היאך אופין ומבטלין מיו"ט לשבת. הרי דס"ל דהכנה דאורייתא לאו דוקא בביצה. ולפי"ז אסור לבטל ביו"ט ע"י ביטול ברוב וכנ"ל. אבל הר"ן כתב דאף כה"ג אינה מדאורייתא אלא בביצה דוקא דהא ביומיה אינה אסורה אלא מדרכן ע"ש.

עליהם עצים מוכנים] ר"ל דוקא אם נשרו ביו"ט מותר בכה"ג. אבל אם נשרו בשבת אסור — לדעת המחבר — בכה"ג ביו"ט שלאחריו. כמ"ש המחבר למטה: אבל אם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן ביו"ט שלאחריו אפי' ע"י ביטול ברוב. וכמש"ש בסק"ו.
(ד) ערש"י בחולין צ"ט ב ד"ה וליבטיל כ"ו. [דתנן שם צו ב: גיד הנשה שנחבשל עם הגידים בזמן שמכירו בנותן טעם. ובגמ' שם צ"ט ב: וליבטול ברובא וכו'. וכתב רש"י שם: כי אין מכירו. הרי דאין ביטול ברוב רק קשאין ניכר האיסור בפני עצמו. ועיין ב"ח, מ"א סק"ב ועטרת זקנים].
(ה) ריש יו"ט שם. [דאיתא בביצה ג ב, ד א: אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה וכו'. וכמש"ל סימן שכ"ב ס"א ולהלן בסימן תקי"ג ס"א ועמ"ש בסק"א. והו"ה עצים שנשרו, שלא יגע בהם עד

ושנ"ה לא הוצרך לפרש והילכך אין משם ראייה לתנורים שלנו ושפיר יד הדוחה פשוטה לדחות ולומר דלענין זה תנורים שלנו נקראים גדולים ונר' דמור"ם ז"ל מיירי בתנורים קטנים שלנו ומ"מ אין ראייתו נכונה. ובשער הציון סק"ח כתב: עיין ד"מ שצידד לתנורים שלנו לא הוי כפורני רק כתנור גדול [כמו תנור של נחתומים וכדומה] והביאו גם המג"א אכן א"ר וח"מ השמיטו זה וכן במאמר מרדכי מפקפק על הד"מ בזה [ועי"ש שרצה להעמיס כונה אחרת כדברי הד"מ] ובאמת באו"ז מבואר להדיא דלא כוותיה שהרי כתב דאין לדידן תנורים קטנים כלל וכל התנורים שלנו הוי פורני עי"ש, עכ"ל. ומדברי רבנו שצ"י לד"מ נראה קצת שמפרש דברי הד"מ — כמ"א — שבסבת תנורים שלנו מותר, ומפרש כן בדעת המחבר ושכן הלכה.
2 ז"ל הר"ן בביצה שם: ... הלכך לדידן דאית לן הכנה דרבה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה ופירות נמי שנשרו בזה אסורים בזה דאע"ג דא"א שיהיו אסורים מן התורה כביצה אפ"ה כיון דביומן אסור אף הוא אינו מכין לחבירו והו"ה לאפרוח שנולד ביו"ט לרב דאסור משום מוקצה כדאיתא לקמן (ו א) דאף בשבת שלאחריו אסור דכל שאינו מכין לעצמו אינו מכין לשבת ואף בעגל שנולד בשבת אפשר להתמיר ולאסור ביו"ט שלאחריו דכיון דשבת עצמו אסור משום מוקצה מחמת איסור אינו מכין ליו"ט אלא שיש חולקין בזה דכיון דאילו אית ליה חולה בתוך ביתו חזי אפילו לבריא באומצא אפי' ביו"ט שרי אבל עגל שנולד ביום טוב הדבר ברור שהוא מותר בשבת. דהואיל ושרי ביו"ט נמצא שיו"ט לעצמו הכין וממילא הותר לשבת, עכ"ל. ורבנו הביא בשם הר"ן, אלא בביצה דוקא דהא ביומיה אינה אסורה אלא מדרכן. וכוונתו כמ"ש הר"א: דדוקא בביצה שנולדה בשבת אחר יו"ט או יו"ט אחר שבת דנגמר מאתמול ולא היה ראוי לאכול כי לא יצא לאויר העולם הוא דהוי ההכנה דאורייתא אבל בנולד בשבת אין אסור ביו"ט שלאחריו רק מדרכן כיון דביום שנולדה ג"כ לא היה האיסור רק מדרכן וא"כ גם כאן בעצם שנשרו מן הדקל בשבת דאין אסור בו ביום רק מדרכן וא"כ גם כאן בעצם שנשרו מן הדקל בשבת דאין אסור בו ביום רק מדרכן אין ההכנה ליו"ט שלאחריו ג"כ רק מדרכן, עכ"ל. ועפ"י מש"ל דברי הר"ן לא נמצאת סברה זו — לחלק בין ביצה

שנגמרה מאתמול לבין שאר נולד — כדברי הר"ן. ברם, המעיין בב"ח יראה שהוא למד בר"ן כדברי רבנו, וז"ל: וס"ל לרבינו (הטור) דאף בנשרו בשבת מותרין ביו"ט ע"י ביטול ברוב דאע"ג דאסורין משום הכנה והכנה דאורייתא היא כאן אינה הכנה דאורייתא ממש אלא כעין הכנה דאף ביצה שנולדה בשבת אינה אסורה ביו"ט הסמוך לו משום הכנה דאורייתא שהרי נגמרה בע"ש שהוא יום חול ולא תמצא הכנה דאורייתא אלא בביצה שנולדה ביו"ט שאחר השבת או בשבת שאחר יו"ט שנגמרה מאתמול ביום קדש אבל היכא דלא נגמרה ביום קדש אע"פ שנתגדלה לא מתסרא תדע דהא עגל שנולד ביו"ט שאחר השבת דשחטינן ליה ואמאי הלא נתגדלה בשבת אלא ודאי דלא חשבה לן הכנה אלא כי נגמרה מפני שאז מתחדשה בריה חדשה לגמרי וכ"כ הר"ן בפ"ק וא"כ בע"כ ביצה שנולדה בשבת אסורה ביו"ט הסמוך לה אין בו איסור הכנה דאורייתא כיון שנגמרה ביום חול אלא דהכי קאמרין כיון דאם היתה נולדה ביו"ט עצמו היא אסורה והשתא שנולדה בשבת שלפניו אם היתה מותרת ביו"ט שלאחריו בשביל אותה לידה דשבת הוי כאילו שבת מכין ליו"ט א"נ דאף בשעת לידה איכא הכנת לידה וכל זה אינו אלא הכנה ומדבריהם הוא וכ"כ התוס' (ד א) בד"ה אלא בהכנה וכ"כ הר"ן יתרמב"ן לשם וכו' עכ"ל. וגם בבית מאיר כאן למד בדברי הר"ן כסברת רבנו. וז"ל: גוף דין זה הוציא הר"ף מלשון ר' יוחנן מדאמר ואל תשיבני ביצה דמשמע ודאי לרב שאסור ביצה הו"ה דעצם שנשרו בשבת שאסורים ביו"ט אך אליביה דנפשיה הוא דמוכרח לטעמו וכן מסקו תוס' בפרק בכל מערבין דף מ' והר"ר יחיאל הוסיף לבאר דהכנה זו היא דאורייתא ור"ל שאינו דומה לביצה שנולדה בשבת שאסורה ביו"ט משום הכנה וביאר הר"ן שאין זה אלא מדרכן דשאני הכא דנהי דהלידה גופה ודאי היא הכנה גמורה כדכתב הרמב"ן בהשגתו על רבינו אפרים בלשון זה וזה הטעם נמי למה דאמר נולדה בזה אסור בזה משום דרבה שהלידה כמו כן נקראת הכנה שמחמת לידתה אנו נהנין בה מ"מ צריך אתה לידע שאין לידה דומה להכנת גמר שהכנת גמר אינה ליומא אלא למחר ואין יום קדום מכין לחבירו ד"ת אבל הכנת לידה מדין תורה הכנה ליומא היא ומותרת היא ביומא דשבת מכינה לעצמה וכן יו"ט ואין צריך לומר למחר בשני שמותרת ולמה אסרו אותה מדבריהם

באר הגולה

ז משנה וגמרא שם
ל"ג.
ח ל' הטור לדעת
הרא"ש אכיו.
ט ק פ' הרא"ש
סס.

מבין העצים לחתות בו האש בתנור דהוי ליה מתקן מנא: ד (ז) תנור שנפל לתוכו מטיח
הטיט אם אפשר לאפות ולצללות בו בלא גריפה ולא יתחרך הפת או הצלי אסור לגרפו מפני
(ח) שהוא מטלטלו שלא לצורך (ט) אבל מותר להשכיבה (י) האש והאפר שבו כדי שיהיה
חלק ולא יגע בפת כלל (יא) אע"פ שאם היה נוגע בו לא היה כדי לחרכוט (יב) אבל אם יש
בטיח שנפל לתוכו כדי לחרך הפת או הצלי אם היה נוגע בהם (יג) אע"פ שבלא גריפה היה
אפשר לאפות ולצללות בו כיון שהיה מתחרך מותר לגורפו (יד) דחשיב טלטול לצורך (טו)
ודוקא בתנורים שלהם שהיו מדבקים הפת סביבם ואין צריכים לגרפם אלא מהטיח שנפל

ביאורי הגר"א

דלא כרש"י שרש"י אזיל לשיטתו שפי' משום מקונו
מנא: (יא) אע"פ כו'. דאל"כ אפי' גרופה
מותר: (יב) אבל אם יש. גמרא שם חני כו'
ואם א"ל כו' א"ל נחל לשמיעה כו': (יג) אע"פ
כו'. שם דנימא כו' א"ל כו': (יד) דחשיב
טלטול כו'. עמי מקי"מ ס"ג נהג"ה: (טו) ודוקא

דהא ציומיה אינה אסורה אלא מדרנן ע"ש: (ז) תנור
כו' אם אפשר כו'. מתני' שם וגמרא ואם א"ל
טו': (ח) שהוא מטלטלו כו'. וכן פי' הרא"ש
שם דלא כרש"י שפי' משום מקונו מנא: (ט) אבל
מותר כו'. מתני' שם: (י) האש והאפר.
כ"כ הטור וז' ג"י אצל העפר לא שהוא מוקצה

ברכת אליהו

שיהא חלק משפילו ומשווהו שלא יגע בפת שמדובקים
בדפנותיו וישרפו. ומ"ש המחבר „האש והאפר וכו'“, כ"כ
הטור. וכתב ב"י: וביאור דברי רבינו כך הם אם אפשר
לאפות ולצללות בו בלא גריפה ולא יתחרך הפת או הצלי אסור
לגורפו מפני שהוא מטלטלו שלא לצורך אבל מותר להשכיב
האש והאפר שבו כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת כלל אע"פ
שאם היה נוגע בו לא היה כדי לחרכוט אבל אם יש בטיח שנפל
לתוכו כדי לחרך הפת או הצלי אם היה נוגע בהם אע"פ שבלא
גריפה היה אפשר לאפות ולצללות בו כיון שהיה מתחרך מותר
לגרפו דחשוב טלטול לצורך ומשמע מדברי רבינו דכי תנן
משכיבין אש ואפר קאי אבל טיח אינו משכיב כיון דאין בו
לחרך הפת כי משכיב ליה הוי מטלטל שלא לצורך ואסור
ואע"פ שרש"י כתב משכיבין את האפר והעפר מדנקט עפר
משמע דאטיח קאמר דמשכיבין רש"י לטעמיה דלא אסר
לגרוף אלא משום דמתקן מנא אבל לא משום טלטול דכיון
דאית ביה צורך כל דהוא שלא יגע בפת חשוב לצורך לענין
טלטול אע"פ שאין בו כדי לחרך ורבינו סובר כהרא"ש
דטעמא דאין גורפין הוי משום טלטול ואם כן משכיבין נמי
לא דהא מטלטל ומפני כך לא הזכיר גבי משכיבין אלא אש
ועפר שהם מותרים בטלטול כנ"ל.

(יא) דאל"כ — והיה בו כדי לחרכו — אפי' גריפה מותר.
[וכמו שסיים המחבר: אבל וכו' וכמש"ש בסקי"ב ובהערה 3
שם].

(יב) גמ' שם תני כו' ואם א"א כו' א"ל רבא לשמיעה כו'.
(יג) שם דביתו כו' א"ל כו'.

מאומה ליומיה רק ליום שני שפיר הוי הכנה דאורייתא. עכ"ל.
והמ"א בסק"ד כתב שמהר"ן מ' „דלא הוי הכנה דאורייתא כיון
דאילו היה לו חולה היה רשאי לבשל באלו העצים א"כ שבת לעצמו
הכינה". וכבית מאיר שם דחה דברי המ"א, וז"ל: ולענין דבריו
אינם דא"כ פירות הנושרים למה אסר הר"ן עכ"פ מדרבנן נימא דהוי
דומיא דעגל הנולד בשבת שמותר ביו"ט להיש חולקים אפילו
מדרבנן מטעם זה דאילו הוי ליה חולה אלא ודאי דזה אינו דמה
יעיל לבריא שיהי' ההכנה לו ע"י החולה. וע"ע מש"ש. וראה גם
בה"ל ד"ה אפילו.

3 על מ"ש המחבר „אבל וכו'“, כתב בבאה"ג סק"ט: כן פי'

(ז) בבאה"ג סק"ז ציין: משנה וגמ' שם ל"ב. והיינו עצם
הדין שאסור לגורפו הוא מתני' בביצה שם עמוד ב': ואין
גורפין תנור וכירים אבל מכבשין (ופירש"י: משכיבין את
האפר והעפר שיהא חלק משפילו ומשווהו שלא יגע בפת
שמדובקים בדפנותיו). ומ"ש המחבר „אם אפשר וכו'“ הוא
ממ"ש בגמ' שם: תני רב חייא בר יוסף קמיה דרב נחמן ואם
אי אפשר לאפות אלא אם כן גורפו מותר.

(ח) וכן פירש הרא"ש בביצה פ"ד ס"ח: הך גריפה דשמעתין
מייירי כשנפל לתוך התנור מן הטפילה והטיח של תנור ואין
צריך כל כך בגריפה זו אלא שיהא הפת נאה שלא יגע בפת
ושלא יגע בצלי ויחרך ואפילו הכי התירוה דאין בה אלא
איסור טלטול בעלמא אבל גריפה שלנו שמכבין את הגחלים
אפשר שלא היו מתירין הני אמוראין בשביל פת. אבל בתנורין
שלנו אי אפשר לאפות כלל בלא גריפה הלכך מותר ואפילו
לרבנן דכיבוי לצורך אוכל נפש מותר אף לרבנן. עכ"ל. ודלא
כרש"י שם לב ב ד"ה ואין גורפין תנור וכירים. שפי' הטעם
משום תקוני מנא. [ועיין סק"י. ט"ז ס"ק ה', ו' ובביאור הלכה
ד"ה מותר וד"ה כיון].

(ט) מתני' בביצה לב ב הנ"ל בסק"ז: ...אבל מכבשין
(משכיבין — רש"י).

(י) כ"כ הטור וז' ב"י אבל העפר לא שהוא מוקצה דלא
כרש"י שרש"י אזיל לשיטתו שפי' משום תקוני מנא. [בסק"ח
הבאנו פירש"י שהטעם — שאין גורפין תנור וכירים —
משום תקוני מנא, ופי' הרא"ש — משום טלטול שלא לצורך.
ורש"י שם ד"ה מכבשין כתב: משכיבין את האפר והעפר

מפני שכבר נאסרה ביומה ר"ל משום גזירה דיו"ט אחר שבת
תמצאת הכנתה ליום שני והוי ל' יו"ט מכין לשבת. והיינו גמ' מ"ש
הר"ן בד"ה הילכך ביצה שנולדה בזה אסורה בזה ופירות נמי שנשרו
בזה אסורים בזה דאע"ג דא"א שיהיו אסורים מן התורה כביצה. ר"ל
הנהו תרתי דינן ביצה ופירות א"א שיהיו אסורים מן התורה כביצה
ר"ל כביצה דמתילדה ביו"ט אחר שבת שזה לבד אסורה ד"ת
דהכנה דגמר לא הכין ליומו כלום אבל אלו השני דינן הוא מן
התורה הכינה ליומה. וכל זה בביצה או פירות דמן התורה הכינה
לנפשיהו ביומו משא"כ עצים שנשרו בשבת שאסורים ביומיהו
מדאורייתא ע"י איסור הסקה בשבת נמצא שלא הכינה נשירה זו